

УЧИЛИЩНИЯТ СЪВЕТНИК

Сравнителен преглед в 12 страни

Всички права запазени.

Това издание е под закрила на Закона за авторското право и сродните му права в Република България (приет през 1993 г., с изменения и допълнения през 1994-2011 г.)

Всяко копиране, размножаване, възпроизвеждане, публикуване, въвеждане в информационни системи, създаване на вторични продукти, както и търговско използване на това издание и на отделни негови части, без изричното писмено съгласие на издателя и авторите, е забранено и се преследва по предвидения от закона ред.

© 2018 Българско дружество по сравнително образование

© 2018 Николай Борисов Попов

© 2018 Вера Спасенович

Николай Попов
Вера Спасенович

УЧИЛИЩНИЯТ СЪВЕТНИК

Сравнителен преглед в 12 страни

Българско дружество по сравнително образование

Рецензенти:

Професор д-р Маринела Михова (Великотърновски университет, България)

Професор д-р Гордана Станковска (Университет в Тетово, Македония)

Доцент д-р Марина Пиронкова (Софийски университет, България)

Николай Попов, Вера Спасенович

Училищният съветник: Сравнителен преглед в 12 страни

Формат 60x84/16

Печатни коли 4

Страници 64

Първо издание

Издател Българско дружество по сравнително образование

София 2018

ISBN 978-619-7326-04-8

Съдържание

Предговор	7
1. Ученическият/образователният съветник в Австрия	9
2. Педагогическият съветник в България	13
3. Съветническата служба в Дания.....	17
4. Ръководният съветник в Ирландия	20
5. Експертните сътрудници в Македония	24
6. Училищният съветник в Малта	27
7. Училищният съветник в Обединеното кралство	31
8. Училищната психологическа служба в Русия.....	34
9. Съветническата служба в Словения.....	37
10. Училищният съветник в Съединените американски щати	40
11. Експертните сътрудници в Сърбия	44
12. Експертните сътрудници в Хърватия	47
13. Сравнение	50
Заключение.....	59
Приложение: Данни за 12-те страни	60
За авторите.....	64

Авторите благодарят на следните колеги за тяхното сътрудничество в намирането на информация за дейността на училищните съветници в отделните страни:

Prof. Dr. James Ogunleye (Обединено кралство)

Dr. Gillian Hilton (Обединено кралство)

Prof. Dr. Klara Skubic Ermenc (Словения)

Проф. д-р Гордана Станковска (Македония)

Prof. Dr. Karen L. Biraimah (САЩ)

Assoc. Prof. Dr. Susan M. Yelich Biniecki (САЩ)

Prof. Dr. Kenneth F. Hughey (САЩ)

Prof. Dr. Peter L. Schneller (САЩ)

Dr. Victor Martinelli (Малта)

Assist. Prof. Dr. Gordana Djigić (Сърбия)

Проф. д-р Татьяна Корсакова (Русия)

Мария Попова (България)

Dr. Siniša Kušić (Хърватия)

Melika Illim (Дания)

Предговор

Адвокат, дипломат, диригент, доверител, експерт, ентузиаст, изследовател, инициатор, консултант, лидер, ментор, навигатор, наставник, откривател, педагог, посредник, професионалист, психолог, ръководител, слушател, специалист, съветник, сътрудник, учител – това са само част от най-често използваните думи за училищния съветник. Няма друга длъжност в училищната система, на която да се възлагат толкова много роли. Училищният съветник трябва се грижи за развитието на учениците, да ги предпазва от рискове, да забелязва, диагностицира и разбира същността на затрудненията, които те изпитват. Заедно с това, той трябва да е лоялен към училищното ръководство, да е колегиален към учителите, да посредничи в конфликти между ученици, родители и учители, да предлага възможни решения за усъвършенстване на работата в училище, да съветва индивидуално или групово всички участници в училищния живот, да търси съдействие от социални и психо-медицински служби, както и от съдебни органи, когато е необходимо.

Настоящото изследване представя дейността на училищния съветник в 12 страни: Австрия, България, Дания, Ирландия, Македония, Малта, Обединено кралство, Русия, Словения, Съединени американски щати, Сърбия, Хърватия. Интересът на авторите на изследването е предимно към проблемите на училищния съветник в Европа. Затова изборът на страните включва двете родни на авторите страни – България и Сърбия, някои съседни на тях страни – Македония, Словения и Хърватия, както и други европейска страни, различни по географско положение, територия и училищни системи – Австрия, Дания, Ирландия, Малта, Обединено кралство, Русия. Като световен лидер в разработването на модели за работа на училищния съветник, САЩ са единствената страна от друг континент, включена в изследването.

Дейността на училищния съветник във всяка страна се представя на основата на следните аспекти:

1. Нормативна рамка
2. Изисквания за заемане на длъжността
3. Роля на училищния съветник
4. Функции на училищния съветник
5. Взаимодействие
6. Статистика

Длъжността училищен съветник има сходни, но все пак различни наименования в училищните системи на изследваните страни. В България е педагогически съветник, в Австрия е ученически съветник, в Дания е съветник в педагогическо-психологическа служба, в Русия е педагог-психолог в училищна психологическа служба, в Македония, Сърбия и Хърватия е експертен сътрудник, подобно е наименованието и в Словения. В САЩ, Обединеното кралство и Малта е училищен съветник, а в Ирландия е ръководен съветник.

Тук за заглавие на настоящото издание, както и в случаите, когато за тази длъжност се говори общо за всички страни, се използва понятието училищен съветник, защото то най-често се среща в международната научна литература и е най-близко до понятията в отделните страни.

Всяко международно изследване на въпроси, свързани с училищния съветник, среща трудности поради следните причини. Първо, макар и да има редица общи черти, дейността на училищния съветник се различава по роля, функции и задачи в отделните страни, а дори има и сериозни различия в изискванията за заемане на тази длъжност. Второ, успоредно с училищния съветник в училище работят или посещават училище при конкретни случаи и редица други специалисти – училищен психолог или психотерапевт, учител наставник, логопед, социален работник, кариерен съветник, консултант по професионално ориентиране. Функциите на тези специалисти често се преплитат с функциите на училищния съветник и понякога е трудно да се определи докъде се простират отговорностите на конкретен специалист. Трето, оказва се, че почти за всяка страна не е лесно да се намери цялата актуална нормативна уредба, която регулира дейността на училищния съветник.

Настоящото издание съдържа 13 глави, заключение и приложение. В глави 1-12 се разкрива дейността на училищния съветник във всяка една от изброените страни. В глава 13 се прави сравнение по отделните 6 аспекта. В заключението се обобщава широкият кръг от качества, които се очакват от училищния съветник. Приложението включва 4 таблици с данни за училищните системи в 12-те страни.

Основната функция на това издание е да служи като учебно пособие за студенти в бакалавърски и магистърски програми на педагогически специалности, както и за учители и училищни съветници в следдипломни квалификационни курсове. Но заедно с това то може да е от полза и на директори на училища, служители в общински и регионални служби по образование, експерти в Министерството на образованието и науката, както и на всички, които имат интерес към училищното образование в други страни.

Николай Попов и Вера Спасенович
София и Белград, септември 2018 г.

1. Ученическият/образователният съветник в Австрия

1.1. Нормативна рамка

В общообразователните училища в Австрия работят ученически съветници, а в професионалните училища – образователни съветници. В нормативните документи тези две длъжности се дават заедно, не се прави разлика между тях, техните функции са едни и същи. Ето защо тук се използва изразът ученически/образователен съветник.

Нормативният акт, който регулира тези длъжности в Австрия, е „Постановление за ученическото и образователното съветване“ на Федералното министерство за образование, наука и изследвания от 1990 г., допълвано през следващите години, с последна редакция от 2017 г. (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2017). В постановлението се посочва, че то се основава на следните закони:

- Закон за училищната организация (Schulorganisationsgesetz, 1962), според който учениците и родителите трябва да бъдат информирани за задачите и предпоставките за прием в различните видове училища и да бъдат съветвани за препоръчителния образователен път на ученика според неговите интереси и постижения.
- Закон за училищното преподаване (Schulunterrichtsgesetz, 1986), който изисква учителите да провеждат индивидуални разговори и колективни консултации с родителите за подходящия образователен път на учениците. В закона се казва, че ученическите/образователните съветници поради тяхната специална квалификация са особено подходящи да помагат на ръководството на училището и учителите в тази задача.
- Закон за училищната задължителност (Schulpflichtgesetz, 1985), според който училищното ръководство трябва да интегрира дейността на ученическите/образователните съветници и на училищните психолози в системата от мерки за изпълнение на задължителното образование.

1.2. Изисквания за заемане на длъжността

Кандидатът за заемане на длъжност ученически/образователен съветник трябва да е учител в съответното училище, да познава профила на работата и да има необходимата за това допълнителна (следдипломна) квалификация. Такава квалификация се получава във висшите педагогически училища след завършване на курс за ученически/образователен съветник съгласно уеднаквен учебен план. Продължителността на обучението в тези курсове е между 1 и 2 години.

Избирането и назначаването на учител на длъжност ученически/образователен съветник се извършва от ръководството на училището с участието на преподавателския състав, както и на другите ученически/образователни съветници, ако има такива в училището. Ученическият/образователният съветник продължава да работи като учител, като съвместява задълженията си на учител и съветник.

Ученическите/образователните съветници са задължени поне веднъж годишно да посещават обучителни семинари, като ръководството на училището е отговорно да им осигури възможност за това. Ученическите/образователните съветници се различават в своите функции от координаторите по професионално ориентиране, както и от учителите с други задачи за консултиране и подпомагане.

В Австрия ученическото/образователното съветване е нискостепенна консултантска услуга за ученици, която е част както от местната концепция за информация, съветване и ориентиране за образование и кариера, така и от психологическо-социалната система за подпомагане в училище.

1.3. Роля на ученическия/образователния съветник

В Австрия индивидуалното съветване е част от образователната роля на училището и принадлежи към задълженията на всички учители и ръководството на училището. За подпомагане на дейността на индивидуалното съветване е необходимо да има допълнително един или повече – в зависимост от големината на училището – специално квалифицирани ученически/образователни съветници, които в рамките на техните задължения работят заедно с учителите, другите специалисти и ръководството на училището.

Ролята на ученическите/образователните съветници в рамките на вътрешноучилищната система за подпомагане е да са лицата, към които първо се обръщат ученици, родители и учители, и които да решават какви действия изискват поставените проблеми. Ролята на ученическите/образователните съветници е преди всичко да подпомагат индивидуалното кариерно планиране на учениците.

1.4. Функции на ученическия/образователния съветник

Цитираното по-горе Постановление от 2017 г. очертава две главни функции на ученическия/образователния съветник:

1. Информационна функция на ориентиране и подготовка за вземане на решение. Задачите към тази функция са:
 - Да информира учениците в първите класове на всяка училищна степен как да намират и по какви въпроси да се обръщат към ученическия/образователния съветник.
 - Да информира учениците в предпоследните класове на училищно образование за възможностите за ориентиране и

вземане на решение, както и за съответните консултантски услуги в училище и извън него.

- Да предоставя информация на учениците в последната училищна година за възможните пътища и изискванията за обучение, включително и за по-нататъшно професионално обучение, както и съвети за реализиране на пазара на труда.
 - Да подпомага вътрешноучилищната информационна дейност в зависимост от вида училище.
2. Функция на индивидуално съветване и посредничество при оказване на помощ. Задачите към тази функция са:
- Да дава съвети при индивидуални въпроси, свързани с решения за по-нататъшно образование, както и да дава насоки за подходящи следващи пътища на обучение според интересите, възможностите и желанията на ученика. Ако е необходимо, на учениците се посочват допълнителни възможности за информация и консултиране.
 - Да съветва и посредничи при оказване на помощ в случаи на трудности в ученето и поведението или лични проблеми. Тази задача изисква да се придобие задълбочено разбиране за съответния проблем, за да се препоръчат на ученика една или повече стъпки за разрешаване на проблема, а ако е необходимо – да се организира допълнителна помощ.
 - Да подпомага координирането на психо-социалните дейности за подкрепа на учениците. Координацията на тези дейности е отговорност на училищното ръководство, но ученическият/образователният съветник може да бъде централната фигура в подпомагане на координирането на дейностите на други специалисти – училищен психолог, училищен социален работник и др.

1.5. Взаимодействие

Сътрудничеството с други специалисти в и извън училище е съществена част от дейността на ученическият/образователният съветник. В зависимост от това дали става въпрос за специализирана психологическа консултация, здравни проблеми, предотвратяване на преждевременно напускане на училище, професионално ориентиране и т.н., ученическият/образователният съветник взаимодейства с други учители, ръководството на училището, училищни психолози, училищни лекари, училищни социални работници, съветници по професионално ориентиране, както и с външни служби – клиники, служби за детска и младежка помощ, социални служби, центрове за професионална информация.

1.6. Статистика

По данни на Федералното министерство за образование, наука и изследвания във всяко училище от долната и горната степен на средно образование (т.е. от V клас нагоре) има един или повече съветници според големината на училището (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2018). Общият брой на ученическите/образователните съветници е над 2700 (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, n. d.).

Източници

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2018). Berufsorientierungsunterricht und Schüler- und Bildungsberatung. <https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/bo/bounterricht.html>

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2017). Grundsatzlerlass für Schüler- und Bildungsberatung, Rundschreiben Nr. 22/2017 des Bundesministeriums für Bildung. https://bildung.bmbwf.gv.at/ministerium/rs/2017_22.pdf?68k0bf

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (n. d.). Lehrgang für Schüler/innen- und Bildungsberatung. https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/bo/schlerundbildungsberatungleh_23760.pdf?61ec3y

2. Педагогическият съветник в България

2.1. Нормативна рамка

В Националната класификация на професиите и длъжностите (2011) длъжността педагогически съветник се намира в Клас 2 – специалисти, Подклас 23 – преподаватели, Група 235 – други преподаватели, Единична група 2359 – некласифицирани другаде. Кодът на длъжността педагогически съветник е 2359-6011 (Министерство на труда и социалната политика, 2011). Изискванията за заемане на длъжността педагогически съветник се добавят през 1996 г. към издадената две години по-рано от Министерството на образованието, науката и технологиите Инструкция № 2 от 29.07.1994 г. за изискванията за заемане на длъжността учител или възпитател (Министерство на образованието, науката и технологиите, 1994). Макар че нормативната база на тази инструкция – тогавашният Закон за народната просвета (1991, изм. и доп. 1996-2015) и Правилникът за прилагане на Закона за народната просвета (1992, изм. и доп. 1992-1998) вече не са в сила, изискванията в инструкцията продължават да важат, тъй като няма друг документ, който да въвежда нови изисквания за длъжността.

Законът за предучилищното и училищното образование (2015) потвърждава необходимостта от съществуването на длъжността педагогически съветник. Раздел II „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“ съдържа следните текстове:

- За реализиране на общата и допълнителната подкрепа в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник и ресурсни учители (чл. 176, ал. 3).
- Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и от училището и може да включват консултиране на детето или ученика с психолог или с педагогически съветник (чл. 186, ал. 1, т. 3).
- Допълнителната подкрепа се предоставя въз основа на оценката на индивидуалните потребности, която се извършва от екип за подкрепа за личностно развитие в детската градина или в училището. В състава на екипа за подкрепа за личностно развитие задължително се включва психолог или педагогически съветник, както и логопед (чл. 188, ал. 4).

Раздел III „Санкции на учениците“ гарантира че: Ученикът има право преди налагане на съответната санкция да бъде изслушан и/или писмено да обясни фактите и обстоятелствата, свързани с конкретното нарушение. Изслушването задължително се извършва в присъствието на психолог или на педагогически съветник (чл. 204, ал. 3).

2.2. Изисквания за заемане на длъжността

Според цитираната по-горе Инструкция № 2 длъжността педагогически съветник се заема от лица, които са придобили висше образование с образователно-квалификационна степен бакалавър или магистър по специалности от професионалните направления Педагогика и Психология с присъдена професионална квалификация педагог, социален педагог, психолог и/или учител. Допуска се заемане на длъжността след придобито висше образование в друго професионално направление с присъдена професионална квалификация учител и допълнителна професионална квалификация по Психология. Длъжността педагогически съветник се разкрива с решение на директора на училището или детската градина и се включва в състава на педагогическия персонал.

2.3. Роля на педагогическия съветник

Най-общо казано, ролята на педагогическия съветник е да бъде посредник в отношенията индивид – училищна система. В сайта dokumentacia.com може да се намери примерна длъжностна характеристика. Там се вижда, че отговорностите на педагогическия съветник обхващат (Длъжностна характеристика на длъжност педагогически съветник, 2012):

- психическото развитие и здраве на учениците и педагогическия състав на училището;
- своевременното решаване на възникнали конфликти учители – ученици;
- навреме подадена до директора информация за психологическото състояние на ученици и педагози;
- поддържане и съхранение на документацията, обезпечаваща и отчитаща дейността на педагогическия съветник;
- запазване на професионалната тайна;
- ефективното провеждане на индивидуални и групови консултации;
- използването на валидизирани помощни средства (тестове, анкети и друг инструментариум).

2.4. Функции на педагогическия съветник

Има много източници за функциите на педагогическия съветник – примерни длъжностни характеристики, длъжностни характеристики на педагогически съветници в училища и детски градини, авторски публикации. Попков (2016) извежда следните четири основни функции на педагогическия съветник: диагностична, консултативна, превантивна, корекционно-развиваща. Попков много подробно, прецизно и добре структурирано изброява задачите, които всяка една от тези четири функции включва.

По-накратко, използвайки длъжностната характеристика, налична в dokumentacia.com, тук може да се посочат следните основни функции на педагогическия съветник:

1. Подпомагаща функция. Тя включва подпомагане на: психическото развитие и здраве на децата и учениците; подготовката за образователен и професионален избор; адаптирането на учащите към образователната система.
2. Диагностична функция. Тя се състои в: диагностициране на входното равнище на постъпващите в отделните степени ученици; диагностициране на затрудненията в интелектуалната, личностната и поведенческата сфера на учениците; идентифициране на надарените ученици, както и на ученици със специфични образователни нужди; диагностициране на професионалното ориентиране и насочване на учениците.
3. Консултативна функция. Тя включва:
 - Индивидуално консултиране на:
 - ✓ ученици – по проблеми, свързани с тяхното поведение; с взаимоотношенията с връстници, родители, учители; с личностното им развитие;
 - ✓ учители – по проблеми, произтичащи от взаимодействията с учениците и колегите им;
 - ✓ родители – по проблеми на взаимоотношенията с техните деца; личностното развитие на децата им; кариерно развитие на децата им.
 - Групова работа, която обхваща:
 - ✓ обучения за развитие на социални умения и правене на социални избори;
 - ✓ решаване проблеми, свързани с рисковото за здравето поведение;
 - ✓ изграждане на умения за справяне с различните форми на насилие.
 - Консултиране на училищното ръководство и училищния състав по отношение на:
 - ✓ разработване на училищни правилници, програми и проекти;
 - ✓ училищния климат;
 - ✓ решаване на проблеми на училищното развитие.
4. Посредническа функция. Проявява се главно при решаване на конфликти между ученици, учители, родители и училищно ръководство.

2.5. Взаимодействие

Педагогическият съветник взаимодейства с: ученици; учители; класни ръководители; родители, други членове на семейството, настояници; директор, заместник-директори; общински и държавни институции;

неправителствени организации; други специалисти – логопед, психолог, психиатър, лекар; полиция.

2.6. Статистика

Според министъра на образованието и науката през 2017 г. в България има над 1100 училищни психолози и педагогически съветници, като повечето са в големите училища (Вълчев, 2017).

Като се има предвид, че през същата година в страната има 2505 държавни и общински училища, от които 1990 общообразователни, 61 специални и 454 професионални (НСИ, 2017, с. 38-52), може да се направи извод, че почти всяко второ училище в България има училищен психолог или педагогически съветник. Такива специалисти работят предимно в училища с над 500 ученици. Декларираното желание на Министерството на образованието и науката е всички училища с над 400 ученици да имат поне един психолог или педагогически съветник.

Източници

Вълчев, К. (2017). Интервю в „Още от деня“, БНТ, 17 октомври 2017.
<https://www.novini.bg/news/449302.html>

Длъжностна характеристика на длъжност „Педагогически съветник“ (2012).
<http://www.dokumentacia.com/>

Закон за предучилищното и училищното образование (2015). Държавен вестник, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп. бр. 98 от 9.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм. бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.

Министерство на образованието, науката и технологиите (1994). Инструкция № 2 от 29.07.1994 г. за изискванията за заемане на длъжността „учител“ или „възпитател“ съобразно придобитото образование, професионална квалификация и правоспособност. Държавен вестник, бр. 69 от 26.08.1994 г., изм. 1994 г., 1995 г., 1996 г., 1997 г., 2003 г.

Министерство на труда и социалната политика (2011). Национална класификация на професиите и длъжностите в Република България – 2011. София: МТСП.
<https://www.mlsp.government.bg/nkpd/>

Национален статистически институт (2017). Образование в Република България 2017. София: НСИ.

Попков, Т. (2016). Характеристики на дейността на педагогическия съветник.
DOI: 10.13140/RG.2.1.2269.1926. <https://www.researchgate.net/publication/289529533>

3. Съветническата служба в Дания

3.1. Нормативна рамка

Във всички училища в Дания има екип от учители и педагози, специализирани в определена област (трудности в ученето, проблеми в поведението и др.), който се грижи за развитието и благополучието на учениците и предоставя допълнителна помощ и подкрепа на тези, които се нуждаят от нея, което включва и съветническа работа. Освен това, ако училището прецени, че не е в състояние да реши само възникналите проблеми и предизвикателства, тогава се обръща към педагогическо-психологическа служба (Pædagogisk-psykologisk rådgivning – PPR), която работи на ниво община. Според Закона за обществените училища всяка община има задължението да осигури педагогическо-психологическо съветване за лица под 18 години (Undervisnings ministeriet, 2000). Поради високата степен на децентрализация в Дания, педагогическо-психологическите служби се организират по различен начин в отделните общини. Тази служба в най-голяма степен се състои от психолози, както и експерти по специално образование (за нарушения на слуха, неясен говор и четене), но на места се включват и съветници с други профили. Обикновено всеки съветник, работещ в такава служба, отговаря за сътрудничеството с определен брой училища и има задача да подпомага учители, родители и ученици според необходимостта. Функционирането на тази служба се определя с документ на Министерството на образованието „Насоки за педагогическо-психологическо консултиране“ (Undervisnings ministeriet, 2000).

В датската училищна система важна роля има и кариерното съветване. То е отделено от педагогическо-психологическото съветване. След приемането на закон за кариерното ориентиране/съветване през 2003 г. за тези дейности отговарят общински (или междуобщински) и регионални центрове за професионално ориентиране на младите. Общинските центрове за професионално ориентиране (Ungdommens Uddannelsesvejledning – UU) се занимават с консултации, свързани с прехода от задължително към средно образование, а регионалните центрове (Studievalg) предоставят консултации, свързани с прехода от средно към висше образование (Ministry of Education, 2017). Кариерните съветници в тези центрове отговарят за определен брой училища.

Педагогическо-психологическите служби и центрове за професионално ориентиране се наричат с общото понятие съветническа служба.

3.2. Изисквания за заемане на длъжността

Като съветници/консултанти в училища или в общински педагогическо-психологически служби могат да работят тези, които имат бакалавърска степен в областта на образованието с допълнителна специализация в области като специално образование, социална

педагогика, кариерно консултиране и т.н., или ако са завършили магистърска степен в тези области. Съветникът-психолог в Дания трябва да има завършена магистърска степен по психология.

3.3. Роля на съветническата служба

Ролята на педагогическо-психологическата служба е да предоставя помощ на физически лица и образователни институции (училища и дневни центрове за деца), за да се гарантират оптимални условия за развитие на детето/ученика, особено на онези, които принадлежат към уязвими групи (смущения в развитието, социално-емоционални проблеми, проблеми в поведението и т.н.). В предишните десетилетия психологическото консултиране е насочено предимно към индивидуална работа (диагностициране, оценка и подходяща терапия) с деца/ученици с нарушения в развитието. Днес фокусът се измества към създаване на приобщаваща среда, съответно осигуряване на условия, които са насърчаващи и подкрепящи за всяко дете/ученик (Tanggaard & Elmholdt, 2007). Тази тенденция означава предоставяне на подкрепа на училищата по отношение на това как най-добре да се отговори на различните потребности на учениците. Училищата се обръщат към педагогическо-психологическа служба, когато преценят, че е необходимо и тя да се включи в решаването на определени въпроси. Също така тази служба, доколкото има съгласието на родителите, дава експертно становище дали детето се нуждае от специално образование. Освен това родители и ученици могат сами да потърсят помощ в такава служба за преодоляване на проблеми, свързани с развитието и възпитанието (Undervisnings ministeriet, 2000).

Кариерните съветници провеждат индивидуални и групови разговори с ученици, водят лекции и ателиета, организират задължителна практика в предприятия и др. Особено внимание отделят на ученици, които са изложени на риск от отпадане от училище. Задължени са да установят контакт с лица на възраст под 25 години, които не са завършили средно образование и са безработни (Guidance in Education..., 2014).

3.4. Функции на съветническата служба

Педагогическо-психологическите служби са интердисциплинарно организирани, така че да могат да отговорят на различните нужди на своите потребители. Въз основа на преглед на информацията за работата на тези служби в голям брой общини, може да се заключи, че те имат следните функции:

- превантивна – превантивна работа с деца и ученици от уязвими групи с цел предотвратяване на проблеми в ученето и развитието на детето/ученика;
- диагностична – извършване на психологическа оценка на дете/ученик (напр. при нарушения в развитието, затруднение при

четене, говор и т.н.) и даване на препоръка за помощта, която е необходима, както и даване на препоръка за необходимостта от включване в специално образование;

- съветническа и инструктивна – подпомагане на родители, учители и училища за решаване на проблемите, пред които са изправени, и за осигуряване на стимулираща среда за учене и развитие;
- коригираща – пряка работа с ученици, които се нуждаят от допълнителна подкрепа в образованието, и консултативна помощ на учителите в работата с тези ученици.

Функцията на кариерните съветници е да помагат на учениците и младите хора обмислено да вземат решение относно избора на по-нататъшно образование или професия.

3.5. Взаимодействие

Съветниците в педагогическо-психологическа служба задължително си сътрудничат с ученици, родители и членове на училищния колектив, а при необходимост и с експерти от сектора на здравеопазването и сектора на социалната защита. Освен в индивидуално сътрудничество, те, като членове на екип, участват в съвместни срещи с училищния персонал и родителите, когато се разглеждат работата и напредъкът на ученик и се прави план за бъдещи действия.

3.6. Статистика

Съставът на педагогическо-психологическата служба е различен за всяка община. Една служба обикновено има между 15 и 30 психолози и малко по-малък брой специални педагози (най-много логопеди) и други експерти. Що се отнася до професионалното ориентиране, има 52 общински и 7 регионални центъра за професионално ориентиране. Може да се даде условен пример, че в един общински център за професионално ориентиране, който отговаря за 65 основни училища в три общини, има 31 кариерни съветници (Guidance in Education ..., 2014).

Източници

Guidance in Education – the educational guidance system in Denmark (2014). Copenhagen: Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education.

Ministry of Education (2017). About educational and vocational guidance. <http://eng.uvm.dk/educational-and-vocational-guidance>

Tanggaard, L. & Elmholt, C. (2007). Learning trajectories among educational psychologists. *Studies in Continuing Education*, Vol. 29, No 3, 295-314.

Undervisnings ministeriet (2000). Vejledning om PPR – pædagogisk- psykologisk rådgivning. <http://static.uvm.dk/Publikationer/2001/ppr/>

4. Ръководният съветник в Ирландия

4.1. Нормативна рамка

В Ирландия длъжността училищен съветник се нарича ръководен съветник (може да се нарече още съветник по ръководене или съветник наставник). Става дума не за административен ръководител, а за специалист, който ръководи емоционалното, социалното и образователното развитие на учениците.

Законът за образование от 1998 г. (Education Act, 1998) насърчава училищата да разработват план за ръководене, т.е. план за дейността на ръководния съветник като част от общия план за работа на училището. В Закона се казва, че училището трябва да използва наличните си ресурси, за да осигури на учениците достъп до подходящо ръководене, което да им помага в техните образователни и кариерни избори (чл. 9, ал. с).

Специализираният в тази сфера орган се нарича Национален център за ръководене в образованието (National Centre for Guidance in Education, NCGE), който е агенция към ирландското Министерство на образованието (Department of Education and Skills, DES; предишно наименование – Department of Education and Science, DES). Професионалната асоциация на тези специалисти се нарича Институт на ръководните съветници (Institute of Guidance Counsellors, IGC).

4.2. Изисквания за заемане на длъжността

В Ирландия съществува голямо разнообразие от длъжности в сферата на този вид ръководене. Те са изброени в сайта на Националния център за ръководене в образованието (National Centre for Guidance in Education, n. d.), като някои от тях са:

- ръководен съветник;
- кариерен ръководен съветник;
- ръководен координатор на образованието на възрастни;
- ръководен съветник на образованието на възрастни;
- застъпник на младежи;
- съветник по проекти;
- съветник (наричан треньор) за кандидатстване за работа;
- персонален съветник;
- надзорник по схемите за общинска заетост.

Кандидатът за заемане на длъжност ръководен съветник в училище трябва да има диплома за учителска правоспособност, както и магистърска степен по ръководене и съветване, включително и лиценз за упражняване на дейността. За длъжности извън училище, например в центрове за работа с младежи, за образование на възрастни, или във

висши училища, не се изисква наличие на диплома за учителска правоспособност (National Centre for Guidance in Education, 2012).

4.3. Роля на ръководния съветник

През 2005 г. Министерството на образованието на Ирландия определя, че ролята на ръководния съветник е да подпомага учениците в три сфери: лично и социално развитие, образователно ръководене, кариерно ръководене (Department of Education and Science, 2005, с. 4). Дейността на ръководния съветник се приема за ключова част от работата в училище, прилагана в индивидуална или групова форма през целия процес на училищно образование. Целта е да се подпомагат учениците при вземане на решения, справяне с проблеми, определяне на поведенчески роли, развитие на стратегии и преодоляване на трудности. Процесът на съветване и ръководене трябва да помага на учениците да добият увереност в техните таланти и умения, да опитат различни възможности, да развият самостоятелност и отговорност за действията си, да правят информирани избори за живота си и да следват това, което са избрали (Department of Education and Science, 2005, с. 4-5).

4.4. Функции на ръководния съветник

В Ирландия ръководният съветник има доста ограничени функции в началното образование. Неговата дейност е главно в долната и горната степен на средното образование. Може да се посочат следните функции на ръководния съветник:

1. Определяне на специфични потребности у ученици.
2. Подпомагане на ученици в избора на образователни програми.
3. Консултиране на ученици относно техните възможности, интереси, способности, избори, амбиции.
4. Лично и социално подпомагане на ученици относно свободно време, възрастови проблеми и предизвикателства, стрес, планиране на спортни дейности, организиране на учене, успешно преминаване през всички степени на училищно образование.
5. Насочване на ученици към допълнителна специализирана помощ извън училище, когато това се налага.
6. Определяне начините на подпомагане на ученици в неравностойно положение.
7. Предпазване на ученици от ранно напускане на училищната система.
8. Участие заедно с учители и други специалисти в работата с ученици със специални образователни потребности.
9. Подпомагане на ученици от малцинствени групи и имигранти.
10. Оказване на помощ в обучението на възрастни ученици, ако в училището има такива вечерни или задочни групи.

11. Участие в процеса на включващо образование чрез създаване на стратегии за изграждане на мотивация и самооценяване; разбиране на расови, етнически и интелектуални различия; редовно посещение в училище; предлагане на възможности за продължаване на образованието или постъпване на работа за ученици, които напускат преждевременно училище.
12. Работа с родители за подпомагане на личностното, социалното, образователното и кариерното развитие на техните деца.

Всяко училище съставя свой план за ръководене на учениците, главна роля в който има ръководният съветник. Плановете се различават според училищната степен – начално образование, долна или горна степен на средно образование. Този училищен документ в най-общ вид съдържа планиране на дейности за подпомагане на ученици при:

- избор на основни и допълнителни учебни предмети;
- адаптация след преминаване в по-горна училищна степен;
- избор на завършващ сертификат;
- ползване на вътрешноучилищни услуги;
- запознаване с ролите и функциите на членовете на педагогическия състав в училище (това се отнася предимно за ученици, които са за първа година в училището);
- разбиране какви знания и умения са необходими за покриване на образователните стандарти при завършване на отделните степени;
- планиране на личното време;
- избор на бъдеща област на образование и кариера;
- запознаване с компетенциите и уменията, които се изискват в различните сектори на пазара на труда, включително как успешно да се търси работа;
- изграждане на обективна самооценка на постижения, способности, нагласи, интереси и как те да се свържат с избора на кариера;
- избор на предмети, дейности, роли, отговорности, стажове през т.нар. преходна година (transition year), която е първата година от горната степен на средно образование;
- посещения на информационни образователни форуми, като отворени врати в колежи и университети, семинари за образователно и професионално ориентиране;
- срещи с бивши възпитаници на училището, както и посещения при работодатели;
- избор на курсове в програмите за образование на възрастни (в училищата, които предлагат такива програми).

Според рамкови указания на Националния център за ръководене в образованието (National Centre for Guidance in Education, 2017, с. 12-13) училищният план за ръководене трябва да включва три сфери:

1. Ръководене на всички ученици в тяхното личностно, социално, образователно и кариерно развитие.
2. Ръководене на някои ученици, предимно на тези, които са в преходни учебни години – последните и първите години в отделните степени на училищно образование.
3. Ръководене на отделни ученици, които имат специфични проблеми или са в период на личностна криза, като тук се налага участието и на други специалисти.

4.5. Взаимодействие

Ръководният съветник най-често поддържа отношения, обменя информация, работи заедно с учители предметници, които имат силно влияние върху учениците при избор на предмети за завършващи изпити. Освен с тях ръководният съветник взаимодейства с широк кръг хора в и извън училище, като класни ръководители, ресурсни учители, психотерапевти, координатори за прием във висши училища, а също така и с местни енорийски свещеници, общински служби, представители на местния бизнес.

4.6. Статистика

Училищата с до 500 ученици трябва да имат поне един ръководен съветник, а в училищата с над 500 ученици на всеки 250 ученици се назначава един ръководен съветник.

Източници

Department of Education and Science (2005). Guidelines for Second Level Schools on the Implications of Section 9 (c) of the Education Act 1998, relating to students' access to appropriate guidance. Dublin: DES.

Education Act (1998). <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/51/enacted/en/html>

Institute of Guidance Counsellors (n. d.). <http://www.igc.ie/>

National Centre for Guidance in Education (2012). Guidance in Educational Settings in Ireland. https://www.ncge.ie/sites/default/files/ncge/uploads/Guidance_Ireland_revised_2012.pdf

National Centre for Guidance in Education (2017). NCGE: A Whole School Guidance Framework. Dublin: NCGE.

National Centre for Guidance in Education (n. d.). Becoming a Guidance Counsellor: <https://www.ncge.ie/ncge/becoming-guidance-counsellor>

5. Експертните сътрудници в Македония

5.1. Нормативна рамка

Работата на експертните сътрудници в училищата в Македония се регулира от отделни разпоредби в законите за основно и средно образование, както и от други документи (правилници, стандарти), приети от Министерството за образование и наука. През 2016 г. се приема Правилник за основните професионални компетенции на експертните сътрудници (Министерство за образование и наука, 2016).

Законите за основно и средно образование определят, че експертните сътрудници в училище са педагог, психолог, социолог, социален работник, дефектолог и библиотекар, като в средното училище могат да бъдат и специалисти с други профили (Закон за основното образование, 2008; Закон за средното образование, 1995).

5.2. Изисквания за заемане на длъжността

На длъжност експертен сътрудник в основно и средно училище се назначават лица със завършен първи цикъл на висше образование (бакалавър) по специалности като педагогика, психология, дефектология. Първият цикъл на висше образование в Македония е с продължителност 4 години (Закон за високото образование, 2008). Завършването на втори цикъл (магистър) не е задължително за тази длъжност, а е въпрос на личен избор. Работа на експертен сътрудник на непълно работно време могат да получат и лица, които са преминали професионален изпит след стаж с продължителност една година (Закон за основното образование, 2008; Закон за средното образование, 1995).

5.3. Роля на експертните сътрудници

Основната роля на експертните сътрудници е предоставянето на експертна подкрепа на ученици, учители и родители, за да се постигне ефективно функциониране на учениците на образователно, емоционално, социално и поведенческо ниво. Експертните сътрудници трябва да предоставят подкрепа на всички участници в образователно-възпитателния процес за постигане на целите на училището и на образователната система като цяло. Ролята на експертните сътрудници включва осмисляне и изпълнение на развойни и превантивни дейности в училище, които служат на учениците за тяхното учене и развитие (Основни професионални компетенции и стандарди за стручни соработници, 2016).

През последните години вниманието се фокусира върху съветническата работа с родители, която се регулира с отделни документи (Програма за советување родители на ученици во основни училишта, 2012; Програма за советување родители на ученици во

средни училища, 2012). Получаването на съвети е законово задължение за онези родители, чиито деца имат изключително лош успех в училище, отсъстват от учебните часове и показват насилническо поведение. Но целта на съветническата работа не е само в преодоляване на текущи трудности, а е насочена и към повишаване на информираността на родителите за необходимостта от придобиване на умения, които ще повлияят положително върху качеството на живот на тяхното дете и училищните му постижения (горецитираните две програми, 2012). По правило съветването се провежда в група с родители, чиито деца се сблъскват с подобни трудности, и се извършва от психолог или педагог. Има официални предписания за процедурата по поканване на родителите, сроковете, начина на осъществяване на съветването и придружаващата документация.

5.4. Функции на експертните сътрудници

В Правилника за основните професионални компетенции на експертните сътрудници (Министерство за образование и наука, 2016) се дефинират седем области на компетенции, всяка от които съдържа и определен брой подобласти. Тези седем области може да се приемат за функции на експертните сътрудници:

- работа с ученици (подкрепа в ученето; следене и подкрепа на развитието на ученика; професионална ориентация);
- работа с учители (подкрепа в планирането и изпълнението на образователно-възпитателния процес и самооценката; подкрепа в работата с ученици; подкрепа в работата с родители);
- работа с родители (индивидуално и групово съветване и консултиране; педагогическо образование на родителите; включване на родителите в училищния живот и работа);
- сътрудничество с общността (сътрудничество с местната общност; сътрудничество с експертни институции и организации);
- професионално развитие и професионално сътрудничество (лично професионално развитие; подкрепа на професионалното развитие и сътрудничество в училище);
- аналитично-изследователска работа (анализ и оценка на образователно-възпитателната работа; изследване на образователно-възпитателната работа);
- училищна структура, организация и климат (училищна структура и организация – планиране на образователно-възпитателния процес, педагогически записи и документация, оценяване; училищен климат, безопасна среда и демократично участие).

В допълнение към общите компетенции за всички експертни сътрудници в рамките на посочените области и подобласти се определят и специфични компетенции за всеки експертен профил отделно (за педагог, психолог, социолог, социален работник и дефектолог).

5.5. Взаимодействие

Предпоставка за успешна работа на експертните сътрудници е взаимодействието с всички участници в училищната работа, както и работата в екип с експертните сътрудници от други профили.

5.6. Статистика

Официалните статистически данни показват, че през 2015/2016 учебна година в Македонија има 988 основни училища, в които броят на експертните сътрудници е 1087 (Државен завод за статистика, 2017).

Относно резултатите, постигнати в областта на съветническата работа с родители и ученици, по сведения на заместник-министъра на образованието през първото полугодие на 2016/2017 учебна година са реализирани над 5000 съветвания – по равен брой в основни и средни училища, а през последните 6 години са проведени почти 75000 съветвания, по-голям брой от които са в средни училища, а най-честата причина е незадоволителен учебен успех. В подкрепа на постигането на тези усилия има допълнително ангажирани 200 психолози, педагози и дефектолози в основни и средни училища (Министерство за образование и наука, 2017).

Източници

Државен завод за статистика (2017). Основни и средни училишта на почетокот на учебната 2016/2017 година. <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.17.04.pdf>

Закон за високото образование (2008). Службен весник на Република Македонија, бр. 35/2008, изм. и доп. 2008-2016.

Закон за основното образование (2008). Службен весник на Република Македонија, бр. 103/2008, изм. и доп. 2010-2016.

Закон за средното образование (1995). Службен весник на Република Македонија, бр. 44/1995, изм. и доп. 1996-2017.

Министерство за образование и наука (2016). Правилник за основните професионални компетенции по подрачја на стручниот соработник во основните и средните училишта.

http://mon.gov.mk/images/Osnovni_profesionalni_kompetencii_MON.pdf

Министерство за образование и наука (2017). Во првото полугодие од оваа учебна година реализирани се 5.176 психолошко-педагошки советувања.

<http://mon.gov.mk/index.php/2014-07-23-14-03-24/vesti-i-nastani/1777-5-176>

Основни професионални компетенции и стандарди за стручни соработници (2016). Скопје: Македонски центар за граѓанско образование.

Програма за советување родители на ученици во основни училишта (2012). Службен весник на Република Македонија, бр. 103/2012.

Програма за советување родители на ученици во средни училишта (2012). Службен весник на Република Македонија, бр. 104/2012.

6. Училищният съветник в Малта

6.1. Нормативна рамка

През 1974 г. правителството на Малта и Съюзът на учителите подписват споразумение за създаване на длъжностите училищен съветник и учител наставник. През 1994 г. се подписва друго споразумение, което уточнява броя на учениците в училище към един учител наставник (Education Division, 2000, с. 7). Законът за образование (1988, изм. и доп. 1989-2017) изисква: Директоратът за образователни услуги към Министерството на образованието да осигури предоставянето на ефективни услуги от училищни съветници, социални работници, психолози и други специалисти според нуждите на учащите и техните семейства (чл. 11, ал. 2, т. к).

6.2. Изисквания за заемане на длъжността

Учителят наставник се избира сред назначените учители, като на всеки 300 ученици в училище трябва да има един учител наставник. Преподавателският хорариум на учителя наставник е 14 часа седмично.

Училищният съветник е по-високо ниво специалист. Изисква се диплома за училищен съветник. Такава диплома се получава в 2-годишна задочна магистърска програма за училищен съветник. Организирант се и различни курсове за повишаване на квалификацията след магистърска степен. На всеки 3 години училищният съветник трябва да посещава такъв курс.

Освен това кандидатът за училищен съветник в средно училище трябва да има поне 10 години стаж като учител, от които поне 5 години в държавно училище, както и поне 5 години стаж като учител наставник в държавно училище. Кандидатът за училищен съветник в начално училище трябва да има поне 10 години стаж като учител в държавно начално училище.

В Малта има един главен училищен съветник, който е позициониран в Директората за образователни услуги към Министерството на образованието и изпълнява ръководна роля над другите училищни съветници.

Държавните училища в Малта са организирани в 10 колежа. В случая колежът е териториално-административна образователна единица. Всеки колеж обхваща обикновено 2 средни и 6-7 начални училища с общ брой около 5000 ученици. За всеки колеж отговаря един училищен съветник, в редки случаи може да са двама. Като месторабота училищните съветници се назначават в училище или в центрове за образователни психо-социални услуги, но всеки училищен съветник отговаря за всичките училища в определен колеж.

6.3. Роля на училищния съветник

Министерството на образованието на Малта определя, че ролята на училищния съветник е да подпомага цялостното развитие на учениците чрез предоставяне на постоянна превенция и интервенция и предлагане на лично съветване (Ministry for Education and Employment, n. d. - a).

Дейността на училищния съветник е част от образователните психо-социални услуги в рамките на националните услуги за училищно подпомагане, чиято главна цел е да предоставя качествени услуги от квалифицирани специалисти на ученици според техните специфични нужди. Тези услуги са насочени към подпомагане на развитието на всички аспекти на личността на учениците, така че те да станат активни и отговорни членове на обществото (Ministry for Education and Employment, n. d. - b). Ролята на училищния съветник е не само да предоставя индивидуално и групово съветване, но да бъде координатор на действията на всички лица, участващи в училищното съветване.

6.4. Функции на училищния съветник

Системата от образователни психо-социални услуги обхваща широка гама от дейности, най-масовите от които са:

- съветване в училище;
- образователно, професионално и кариерно ръководене в училище;
- кариерно насочване;
- училищни психологически услуги;
- училищна социална работа;
- програми за сигурни училища.

Дейността на училищните съветници е пряко свързана с тази на учителите наставници. Училищните съветници са едно по-високо ниво на компетенция над учителите наставници. Училищният съветник помага на учителите наставници и на други членове на училищния състав, когато ученици или родители се обръща за помощ или съвет към тях. Учениците получават информация как, къде и в какви случаи могат да се обръщат към учител наставник и училищен съветник.

В Малта наставничеството се счита за неразделна част от образователния процес в училище. Съставят се училищни програми за наставничество и те са свързани с интелектуалните, социалните и професионалните аспекти на развитието на личността на ученика. В тези програми участват не само наставниците, но и всички членове на училищния състав. Програмите за наставничество се фокусират върху идентифициране на различни потребности у учениците и прилагане на стратегии за тяхното удовлетворяване. Идентифицират се: потребности в развитието през отделните възрастови етапи; специфични лични, образователни и професионални потребности у отделни ученици; други

потребности, възникващи от изискванията, които образователната система и обществото имат към учениците.

Във връзка с това учителят наставник работи за развитие у ученика на:

- самоувереност и правилна самооценка;
- възможност да оценява личните си способности и слабости и да си изгражда адекватни стратегии съобразно тях;
- качества и умения, необходими за формиране на пълноценни отношения с други лица;
- умения за кариерно планиране;
- способност да се справя с промените и преходите в живота;
- лична отговорност и самоопределяне;
- лични и социални умения за реализиране като компетентен член на обществото.

Функциите на училищния съветник включват:

1. Съветване за разрешаване на проблеми в обучението на ученици.
2. Индивидуално и групово консултиране.
3. Насочване на ученици към други услуги и агенции в зависимост от техните нужди.
4. Съветване на ученици в избора на предмети, обучителни курсове след средно образование или кандидатстване за прием във висши училища.
5. Повишаване компетенциите на членове на училищния състав в областта на съветването.
6. Подкрепа на бременни и майки в ученическа възраст (в Малта има няколко такива програми).
7. Поддържане на контакти с родители относно специфични проблеми на техните деца.
8. Провеждане на разговори с родители върху личностното развитие, учебните резултати, образователните цели на децата им.
9. Организиране на вътрешноучилищни курсове и сесии за професионално развитие.

6.5. Взаимодействие

Най-близко е професионалното взаимодействие на училищния съветник с учители наставници. Освен това с други учители, училищно ръководство, социални работници, други специалисти, родители, служби за подкрепа на майки в ученическа възраст, представители на висши училища.

6.6. Статистика

През 1994 г. Министерството на образованието на Малта и Съюзът на учителите решават на всеки 300 ученици в училище да има един

учител наставник. В Малта има между 12 и 15 училищни съветници, като един от тях е главен, а всеки от останалите отговаря за училищата в определен колеж, като общият брой на учениците в училищата в един колеж е около 5000.

Източници

Education Act (1988, amended 1989-2017).

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8801>

Education Division. Guidance & Counselling Services (2000). Description of Services Manual. Malta: Education Division.

Ministry for Education and Employment (n. d. - a). Counselling Services in Schools.

https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Psycho-Social_Services/Counselling_Services_in_Schools.aspx

Ministry for Education and Employment (n. d. - b). Education Psycho-Social Services.

https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Psycho-Social_Services/Psycho-Social-Services.aspx

7. Училищният съветник в Обединеното кралство

7.1. Нормативна рамка

Поради силно децентрализираното управление на образователната система в Обединеното кралство, има голямо разнообразие в дейността на училищния съветник в четирите нации на кралството – Англия, Уелс, Шотландия и Северна Ирландия. Съществуват различни длъжности – училищен съветник, мениджър на училищни услуги по съветване, комисар по съветване в местните образователни власти. Освен това, има две нива на компетентност: съветник-практик и супервайзър. Независимо от разнообразието, може да бъдат очертани общи елементи в дейността на училищния съветник в Обединеното кралство.

Няма държавен нормативен акт, който да регулира тази длъжност, но има някои рамкови документи, които дават насоки за работата на училищния съветник. Такъв документ е „Съветването в училищата: план за бъдещето“ (Department for Education, 2016), който се издава всяка година от Департамента за образование (това е Министерството на образованието). Други документи са периодичните доклади на Работната група за ментално здраве и благополучие на децата и младите хора (Children and Young People’s Mental Health and Wellbeing Taskforce), създадена от правителството през 2014 г., ръководена от Департамента по здравеопазване и социална грижа (Department of Health and Social Care, DHSC) в сътрудничество с Департамента за образование.

Организация за подготовка и акредитация на училищни съветници е Британската асоциация за съветване и психотерапия (British Association for Counselling & Psychotherapy, BACP). Акредитация за извършване на дейност училищните съветници получават или чрез тази асоциация, или чрез т.нар. Акредитирани доброволни регистри (Accredited Voluntary Registers), които са доброволни организации за акредитация.

Според Департамента за образование училищният съветник извършва дейност по „интервенция, в която децата или младите хора могат да се включат доброволно, ако искат да открият, разберат и преодолеят проблемите в техния живот, които им причиняват трудност, страдание и/или объркване“ (Department for Education, 2016, с. 6).

Департаментът за образование финансира работата на програма, наречена Детска линия (Child Line), която помага на деца и млади хора в случаи на насилие, семейни проблеми, намерение за самоубийство, самонараняване, ментални разстройства, ниско самочувствие и др.

7.2. Изисквания за заемане на длъжността

Най-често срещаното изискване е кандидатът да има диплома за училищен съветник, която се получава след двугодишно задочно или

едногодишно редовно обучение в курсове за училищен съветник, които се организират както в рамките на бакалавърски, така и в рамките на магистърски програми. В такива курсове влизат предимно студенти или завършили бакалавърски програми по психология.

Кандидатът трябва да е включен в някой Акредитиран доброволен регистър. С много по-големи шансове са кандидати, които имат акредитация от Британската асоциация за съветване и психотерапия. Такава акредитация се получава при завършване на програма, която е акредитирана от асоциацията, или при завършване на допълнителен курс за акредитиране към асоциацията. Някои училища назначават училищни съветници като част от педагогическия си състав, други училища сключват договори с външни училищни съветници, трети се договарят с училищни съветници от местните образователни власти да посещават училището един-два дни седмично или при конкретни случаи.

7.3. Роля на училищния съветник

Според Департамента за образование ролята на училищния съветник е да помага на учениците да достигат до по-задълбочено себепознание и разбиране на отношенията в техния свят, да създава увереност в техните собствени способности, да изгражда тяхната устойчивост и да подпомага тяхната способност да говорят за проблемите и да следват значими цели (Department for Education, 2016, с. 6).

7.4. Функции на училищния съветник

От насоките на Департамента за образование (Department for Education, 2016, с. 18-19) и от сайта на Британската асоциация за съветване и психотерапия (British Association for Counselling and Psychotherapy, 2018) може да се очертаят следните основни функции на училищния съветник в Обединеното кралство:

- Превантивна интервенция – използва се, когато учители, родители или други възрастни забележат негативни промени в поведението на ученика.
- Оценка на риска – прави се оценка на рисковата ситуация за ученика и се определя правилният подход, който трябва да се приложи в конкретния случай.
- Ранна интервенция – прилага се в случаите, когато ученикът или възрастните забелязват проблем и търсят консултация.
- Паралелна помощ – използва се, когато ученикът има консултации с друг специалист, например психотерапевт.
- Приключваща интервенция – прилага се в случаите, когато ученикът е завършил посещенията си при психотерапевт и има нужда от кратка заключителна помощ.

Най-често се изтъква, че училищният съветник може да е полезен за:

- намаляване на психологическия дискомфорт, който учениците изпитват в резултат на поява на редица трудности в техния живот;
- подпомагане на ученици, които имат проблеми в отношенията със семейството и приятелите;
- подпомагане на ученици, които имат проблеми с контролиране на емоциите;
- идентифициране на ученици със специални образователни нужди.

7.5. Взаимодействие

Основен акцент в работата на училищния съветник в Обединеното кралство е грижата за менталното здраве на учениците. Повечето училищни съветници са психолози по образование. Независимо че учениците могат да ползват услугите на училищни психотерапевти, работата на училищния съветник е изключително фокусирана върху психическото състояние на учениците. Освен с ученици, училищният съветник взаимодейства с родители и други членове на семейството, както и с други специалисти, най-често психотерапевти. В по-малка степен е взаимодействието му с учители и училищно ръководство.

Много важно и специфично за училищата в Обединеното кралство е взаимодействието между училищния съветник и вътрешноучилищната пасторална система (наричана „пасторална грижа“). „Пасторална грижа в училище“ е общоприето понятие за обозначаване на подкрепата за социално развитие, емоционално здраве и чувство на сигурност у учениците. Всяко училище изгражда своя пасторална система, с която училищният съветник трябва много добре да взаимодейства.

7.6. Статистика

Национално представително изследване (Harland и др., 2015) показва, че в 62% от училищата има училищни съветници (70% от средните и 52% от началните училища).

Източници

British Association for Counselling and Psychotherapy (BACP) (2018).
<https://www.bacp.co.uk/>

Department for Education (DfE) (2016). *Counselling in schools: a blueprint for the future*. Departmental advice for school leaders and counsellors. London: DfE.

Department of Health and Social Care (DHSC) (2015). *Improving mental health services for young people. Report of the work of the Children and Young People's Mental Health Taskforce*. <https://www.gov.uk/government/publications/improving-mental-health-services-for-young-people>

Harland, J., Dawson, A., Rabiasz, A. & Sims, D. (2015). *NFER Teacher Voice Omnibus: questions for the Department for Education – June 2015*. London: The National Foundation for Educational Research.

8. Училищната психологическа служба в Русия

8.1. Нормативна рамка

В училищата в Русия функционират т.нар. служби по практическа психология. Всяка такава служба (наричана още психологическа служба) е част от структурата на училището и специалистите в нея са на длъжност педагог-психолог. Федералните нормативни актове, които регулират дейността на тази служба са:

- Заповед № 636 на Министерството на образованието на Руската федерация от 22.10.1999 г. „За утвърждаване на статута на служба по практическа психология в системата на Министерството на образованието на Руската федерация“;
- Писмо на Министерството на образованието на Руската федерация от 27.06.2003 г. „За методически препоръки по психологическо-педагогическото съпровождане на обучаваните в учебно-възпитателния процес в условията на модернизация на образованието“;
- Федерален закон „За образованието в Руската федерация“ от 2012 г., с изменения от 2017 г.

В цитираната Заповед № 636 се посочва, че службата оказва съдействие на учащите за формиране на представата за живота, на техните индивидуалности на всички етапи на образование, развитие у учащите на творчески способности, създаване у тях на позитивни мотивации към обучението, а също така определя психологическите причини за нарушения в личностното и социалното развитие и предлага профилактика срещу възникване на подобни нарушения. Понятието „служба“ се използва не поради многочисленост на служителите в нея, а заради комплекса от взаимосвързани дейности, които тя изпълнява.

8.2. Изисквания за заемане на длъжността

Кандидатът за заемане на длъжност педагог-психолог в училищна психологическа служба трябва да има висше образование в направление Психология, което включва подготовка по детска, възрастова и педагогическа психология, както и по психодиагностика и психокорекция. На такава длъжност може да бъде назначен и кандидат с висше образование в направление Педагогика с допълнителна квалификация по Психология. Кандидатът може да е с бакалавърска или магистърска степен. Не се изисква наличие на трудов стаж.

Училищната психологическа служба може да се състои само от един щатен педагог-психолог. Ако обаче има нужда от повече такива специалисти, директорът на училището назначава един от тях за ръководител на службата.

8.3. Роля на психологическата служба

Ролята на училищната психологическа служба е да оказва съдействие на (Министерство образования, 1999):

- администрацията и педагогическия колектив в създаването на социална и психологическа ситуация, съответстваща на индивидуалностите на учащите;
- учащите в придобиването на знания, умения и навици, необходими за получаване на професия, развитие на кариера, постигане на успех в живота;
- учащите в определянето на техните възможности, способности, интереси;
- членовете на педагогическия състав и на родителите във възпитанието на учащите и за формиране у тях на принципи на взаимопомощ, толерантност, активно социално взаимодействие.

Задачите на училищната психологическа служба включват (цит. изт.):

- психологически анализ на социалната ситуация в училище, очертаване на основните проблеми, определяне на причините за тяхното възникване и предлагане на средства за решаването им;
- формиране у учащите на способности за самоопределяне и саморазвитие;
- подпомагане на психическото, социалното и интелектуалното развитие на учащите на всеки етап от тяхното образование;
- съдействие на членовете на педагогическия състав да се адаптират към социално-психологическия климат в училище;
- профилактика и преодоляване на социални и психически отклоненията у учащите;
- участие в комплексни педагогическо-психологически експертизи на професионалната дейност на специалистите в училище, на образователни програми и проекти, както и на учебни пособия;
- съдействие в разпространяването и внедряването в училищната практика на постижения от родната и чуждестранната психология;
- съдействие в обезпечаването на членовете на педагогическия състав с методически материали в областта на психологията.

8.4. Функции на педагог-психолога

Педагог-психологът в училищна психологическа служба изпълнява следните функции (Министерство образования, 1999, 2003):

1. Психологическо-обучителна функция: формиране у учащи, родители, учители и училищни ръководители на потребности от психологически знания, които да използват в интерес на собственото си развитие.
2. Психологическо-профилактична функция: предупреждение за възникване на възможни психически проблеми у учащи (голямо внимание се обръща на т.нар. дезадаптация).

3. Психологическо-диагностична функция: постоянно наблюдение на учащи през всички периоди на обучението, определяне на индивидуалните особености, склонности и възможности, на причините за нарушения в развитието, обучението и адаптацията.
4. Психологическо-корекционна функция: активно въздействие върху процеса, който трябва да бъде коригиран, чрез съвместна дейност на педагог-психолози, логопеди, лекари, социални педагози и др.
5. Психологическо-консултативна функция: оказване на помощ на учащи, родители, учители по въпроси на развитието, възпитанието и обучението.
6. Психологическо-рехабилитационна функция: подкрепа на учащи и родители при консултативна и психическо-корекционна работа и конструиране на адаптивни модели на поведение и социално взаимодействие, обезпечаващи по-пълна социализация.
7. Професионално-ориентировъчна функция: подпомагане на учащи в избора им за оптимална реализация на пазара на труда съобразно техните възможности, интереси и мотивация.

8.5. Взаимодействие

Училищната психологическа служба осъществява своята дейност в тесен контакт с родители или лица, които ги заместват, членове на педагогическия персонал и училищната администрация. В цитираните документи има указания за взаимодействие със социални служби, органи за закрила и попечителство, съдебни органи, обществени организации за помощ на деца и ученици, представители на предприятия.

8.6. Статистика

Всяко училище в Русия има психологическа служба, дори и тя да се състои само от един педагог-психолог. Броят на специалистите в психологическата служба се базира на изискването на 500 ученици да има един педагог-психолог.

Източници

Министерство образования (2003). Письмо Минобразования РФ от 27.06.2003 № 28-51-513/16 „О методических рекомендациях по психолого-педагогическому сопровождению обучающихся в учебно-воспитательном процессе в условиях модернизации образования“. Москва: Министерство образования.

Министерство образования (1999). Приказ № 636 Министерства образования Российской Федерации от 22.10.1999 г. „Об утверждении Положения Службы практической психологии в системе Министерства образования Российской Федерации“. Москва: Министерство образования.

Федеральный закон „Об образовании в Российской Федерации“ (2012). № 273-ФЗ, от 29.12.2012, измен. 2017.

9. Съветническата служба в Словения

9.1. Нормативна рамка

Основите на днешната концепция за съветническата служба в Словения се полагат през шестдесетте години на XX век, когато първо в основните, а по-късно и в средните училища и детските градини започват да се назначават училищни съветници – психолози, социални работници и педагози (Resman, 2000).

Съветническата служба в детска градина и училище днес включва експерти с различни профили: психолози, педагози, социални работници, социални педагози и специални педагози (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 2007). Въпреки че въпросите, свързани с работата на училищните съветници, се регулират от различни закони и наредби, ключови документи за работата на съветническата служба са Програмните насоки (Programske smernice, 2008a; 2008b; 2008c). Това са три документа, всеки от които представя основната рамка за работата на съветническата служба съответно в детската градина, основното и средното училище и съдържа обяснение на основните отправни точки и принципи на работа.

Съгласно действащите правилници в основни и средни училища, които имат 20 класа, може да бъде назначен един училищен съветник. За всеки клас под или над този брой нормата се намалява или увеличава пропорционално, като не може да бъде по-малко от 0,25 работно място за основно училище, съответно 0,20 за средно училище (Pravilnik o normativih in standardih..., 2007; 2010).

9.2. Изисквания за заемане на длъжността

На длъжност училищен съветник може да бъде назначено лице, което има завършена втора степен на висше образование (магистърска степен) в специалности като: психология; педагогика; социална дейност; социална педагогика; специална и рехабилитационна педагогика; включваща педагогика; супервизия, лично и организационно съветване и т.н., или обучение в съответните специалности по програмите, които са били в сила преди Болонската реформа (Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev..., 2011). Училищните съветници трябва да имат взет експертен изпит след завършване на 10-месечен стаж.

9.3. Роля на училищните съветници

Основната роля на училищните съветници е въз основа на експертни знания, съветнически отношения и автономна професионална дейност да участват в решаването на педагогически, психологически и социални въпроси на образователно-възпитателната работа в детска градина и училище. Задачата на училищните съветници е да предоставят помощ

на всички заинтересовани страни в (пред)училищната работа и да участват в процеса на планиране, изпълнение и оценка, с което да допринасят за успеха на отделни лица, групи и институции (Programske smernice, 2008a). Въпреки че работата на училищните съветници е насочена към осигуряване на помощ и подкрепа на учениците в тяхното развитие и учене, тя е много по-широка, като включва и непряка помощ за осигуряване на условия, необходими за оптималното развитие на децата/учениците, което се осъществява в сътрудничество с останалите членове на (пред)училищния колектив (Mrvar Gregorčič & Mažgon, 2016).

9.4. Функции на училищните съветници

За функции може да се приемат трите основни, взаимосвързани и преплетени видове дейности на училищните съветници в детска градина/училище:

- предоставяне на помощ (включва директни форми на предоставяне на помощ на отделни лица или групи, както и различни видове индиректна помощ чрез изпълнение на експертни работи в рамките на детска градина/училище или извън тях);
- развойна и превантивна дейност (включва следене на съществуващата ситуация, участие в осмислянето на мерки за подобряване на образователния процес, координиране или изпълнение на различни развойни, иновативни или превантивни проекти в детска градина/училище);
- планиране и оценяване (включва участие в планиране и оценяване на училищната работа, както и планиране и оценяване на работата на съветническата служба).

Осъществявайки тези три групи дейности, училищните съветници предоставят помощ на всички участници в образователния процес и си сътрудничат с тях в следните области на работа и живот на детската градина/училището: преподаване и учене (игра и учене в детската градина); училищна култура и училищен климат (култура, климат и ред в детската градина); физическо, лично (когнитивно и емоционално) и социално развитие; професионална ориентация и др. (Programske smernice, 2008a). Програмните насоки за средното училище съдържат разпределение на времето за изпълнение на дейностите (Programske smernice, 2008b):

- планиране, проследяване и оценяване: 10-15%;
- развойно-аналитични дейности: 5-10%;
- съветническа работа с ученици: 30-40%;
- съветническа работа с учители: 20-25%;
- съветническа работа с родители: 15-20%;
- професионално усъвършенстване: 5-10%;
- други дейности: 5-10%.

9.5. Взаимодействие

Училищните съветници си сътрудничат с деца/ученици, възпитатели, учители, родители, администрация на детската градина/училището и институциите от местното обкръжение. Като се има предвид сложността и свързаността на педагогическите, психологическите и социалните въпроси и проблеми, при извършване на своята работа училищните съветници трябва да си сътрудничат с други училищни съветници от същия или друг професионален профил в детската градина/училището, с колеги от други детски градини/училища, както и с експерти от други институции (Programske smernice, 2008a; 2008b; 2008c).

9.6. Статистика

Данни за 2014/2015 учебна година показват, че в 780 основни училища работят общо 844 училищни съветници, от които 782 на пълно работно време. В 117 средни училища има 198 училищни съветници, както следва: 89 психолози, 56 педагози, 31 социални работници, 14 социални педагози, 5 специални педагози (Statistični urad RS, n. d.).

Източници

Mrvar Gregorčič, P. & Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika*, No. 1, 38–57.

Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (2011). Uradni list RS, št. 109/11, 10/12, 92/12, 49/13 in 75/15.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (2010). Uradni list RS, št. 62/10, 99/10 in 47/17.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2007). Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15 in 47/17.

Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli (2008 a). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Programske smernice: Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih (2008 b). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Programske smernice: Svetovalna služba v vrtcu (2008 c). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Resman, M. (2000). *Savjetodavni rad u vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Statistični urad RS (n. d.). Podatkovni portal SI-STAT.
http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#09

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007). Uradni list RS, št. 16/07, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.

10. Училищният съветник в Съединените американски щати

10.1. Нормативна рамка

Училищният съветник има много стара история в САЩ. Първите училищни съветници се появяват в САЩ в края на XIX век по време на индустриалната революция (Gysbers & Henderson, 2001). През 1920-те и 1930-те години ролята на училищния съветник значително нараства поради развитието на т.нар. прогресивно образование. От тогава до сега историята на училищния съветник в САЩ е изпълнена с промени, модернизация и преосмисляне (подробна историческа справка има в Schimmel, 2008).

През втората половина на XX век и първото десетилетие на XXI век има няколко закона на федерално ниво, в които има раздели за дейността на училищния съветник, както и многобройни документи в отделните щати, регулиращи тази длъжност. В момента федералният нормативен акт, който засяга дейността на училищния съветник, е Законът за успеха на всеки учащ (Every Student Succeeds Act, ESSA, 2015). Глава IV на този закон съдържа изисквания към щатските и местните власти да осигурят възможност на всички учащи да ползват помощта на училищни съветници.

Образователната система в САЩ е децентрализирана. Всеки щат има право да приема свой закон за образование, своя образователна система, свои правила за педагогическите длъжности. Но независимо от огромното разнообразие, може да се очертаят общите характеристики на дейността на училищния съветник в САЩ.

10.2. Изисквания за заемане на длъжността

Справка в сайта на Американската асоциация на училищните съветници (American School Counselor Association, ASCA, n. d.) показва, че в почти 45 от 50 щата за назначаване на тази длъжност се изисква завършена магистърска степен за училищен съветник. В около 5 щата се допуска назначаване с бакалавърска степен. Много магистърски програми за училищен съветник включват и практически стаж под надзора на лицензиран училищен съветник.

Според Департамента на труда на Съединените щати (това е Министерството на труда) освен магистърска диплома за училищен съветник (или бакалавърска, където се допуска) кандидатите за работа трябва да имат и лиценз за упражняване на дейността, който се получава след успешно преминаване на тест. В някои щати се изисква кандидатите за училищни съветници да имат 1 или 2 години стаж като учители или да притежават учителски лиценз.

10.3. Роля на училищния съветник

В САЩ училищните съветници се приемат за изключително важни членове на педагогическия състав. Те оказват помощ на учащите за високи учебни постижения, готовност за кариера, социално и емоционално развитие. На училищните съветници се гледа като на специалисти с решаваща роля в подпомагането на днешните ученици да станат след време продуктивни и добре реализиращи се възрастни. Работата на училищните съветници допринася за безопасна учебна среда и спазване на правата на всички членове на училищната общност.

В САЩ има диференциация в ролите на училищните съветници според степента на училищно образование. Акцент в ролята на училищните съветници в началните училища е ранното идентифициране на учебни, емоционални и социални проблеми у малките ученици, които могат да бъдат пречка за тяхното по-нататъшно развитие. В средните училища акцентът е да се подпомогнат учениците в преминаването им от детство към юношество, когато проявяват много различни интереси, честа смяна на силна активност с летаргия, търсене на собствена идентичност и повишена чувствителност към коментарите на другите за тях. В горните училища акцентът е върху оказване на помощ на учениците при изграждане на учебни и кариерни планове. Училищните съветници предоставят информация и съдействие в избора на обучителни програми, университети, стипендии, работни места. Организирант семинари за кандидатстване в университет или за работа, подготовка на документи, подготовка за интервю и т.н.

Най-често срещаните фрази, които символизират ролята на училищния съветник в САЩ, са, че той е:

- адвокат на учениците;
- агент на промяната;
- лидер в дейностите за подкрепа на учениците.

10.4. Функции на училищния съветник

В САЩ има огромно разнообразие на документи и публикации за дейността на училищния съветник. Над 300 университета във всички щати предлагат магистърски програми за подготовка на училищни съветници. Има редица научни специализирани списания в тази област, най-престижните от които са: *Counselor Education & Supervision*; *Elementary School Guidance & Counseling*; *Journal of Counseling and Development*; *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory, and Research*; *Journal of School Counseling*; *Professional School Counseling*; *School Counselor*.

В съвсем общ план може да се посочи, че функциите на училищния съветник са:

- планиращо-организационна;
- оценъчно-превантивна;

- обучителна;
- развойна;
- консултативна;
- кариерно-ориентираща.

От сайтовете на Американската асоциация на училищните съветници (American School Counselor Association, ASCA, n. d.) и на Департамента на труда на Съединените щати (United States Department of Labor, 2018) може обобщено да се очертаят следните дейности на училищния съветник в САЩ:

- Оценява възможностите и интересите на учениците чрез интервюта и други оценъчни инструменти.
- Идентифицира проблеми, които засягат дейността на училището.
- Помага на учениците да разберат и преодолеят социални и поведенчески проблеми чрез уроци в клас.
- Провежда консултации – индивидуални или с малки групи.
- Работи с учениците да развият качества, като организационни умения, управление на личното време, навици за ефективно учене и др.
- Помага на учениците да си изградят план за постигане на учебни и кариерни цели.
- Консултира ученици относно кандидатстване в университет или за работа.
- Обучава ученици и членове на училищния състав относно справяне със специфични проблеми, като насилие, наркотици и др.
- Изгражда подробен план и поддържа документация за дейността си.
- Съветва ученици и родители за подкрепа и помощ извън училище, ако имат нужда от това.
- Стреми се да предпазва учениците от напускане на училище.

Съществува много подробно разработен Национален модел на Американската асоциация на училищните съветници (ASCA National Model, n. d.). Всеки училищен съветник в САЩ съставя и прилага свой план за работа, който да е съобразен с рамковите изисквания в Националния модел.

10.5. Взаимодействие

Училищният съветник взаимодейства с ученици, родители, училищно ръководство, администратори в местните власти, работодатели, външни специалисти, колежи и университети.

10.6. Статистика

Според данни на Бюрото за трудова статистика към Департамента на труда на Съединените щати през 2016 г. в САЩ има 291 700 училищни

съветници, като прогнозата е, че до 2026 г. техният брой ще стане 328 400, т.е. за 10 години ще се увеличи с 13% (United States Department of Labor, 2018). Това очаквано увеличение е най-голямото спрямо всички други професии.

Стандартът, който се препоръчва от Американската асоциация на училищните съветници и който масово се прилага в САЩ, е на всеки 250 ученици да се назначава 1 училищен съветник.

Източници

American School Counselor Association (ASCA) (n. d.).

<https://www.schoolcounselor.org/>

ASCA National Model (n. d.). American School Counselor Association.

<https://www.schoolcounselor.org/school-counselors-members/asca-national-model>

Every Student Succeeds Act (ESSA) (2015). U.S. Department of Education.

<https://www.ed.gov/ESSA>

Gysbers, N. C. & Henderson, P. (2001). Comprehensive guidance and counseling programs: A rich history and a bright future. *Professional School Counseling*, 4(4), 246-256.

Schimmel, C. (2008). *School Counseling: A Brief Historical Overview*. (Dissertation Summary). Charleston: West Virginia Department of Education.

United States Department of Labor (2018). *School and career counselors: Summary*.

Bureau of Labor Statistic. <https://www.bls.gov/ooh/community-and-social-service/school-and-career-counselors.htm>

11. Експертните сътрудници в Сърбия

11.1. Нормативна рамка

Конституирането на педагогическо-психологическа служба като отделна експертна служба в училищата в Сърбия (както и в някои други страни от бивша Югославия) започва в края на петдесетте и началото на шестдесетте години на XX век с назначаването на първите училищни педагози и психолози и с дефинирането на статута на тази служба в законовите регулации (Trnavac, 1996).

Позицията на експертните сътрудници в детска градина и училище, целите и задачите на дейността, условията за назначаване и условията на труд се определят със законодателни актове, докато съдържанието на работата на експертните сътрудници се дефинира с правилници. Съгласно Закона за образование и възпитание (Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, 2017) задачите на експертния сътрудник включват: проследяване, насърчаване и предоставяне на подкрепа за цялостното развитие на деца и ученици; професионална подкрепа на възпитатели, учители и директори; проследяване и оценяване на образователно-възпитателната работа и предлагане на мерки за повишаване на нейното качество; постигане на сътрудничество с деца, ученици, родители, учители и местна общност. Въпреки че се предвижда експертните сътрудници да изпълняват задачите си в съответствие със стандарти за компетентност, такъв документ все още не е приет.

На длъжност експертен сътрудник в детска градина и училище по правило работят педагог и/или психолог. В зависимост от нуждите на институцията е възможно да се ангажира и специалист с друг експертен профил (социален работник, дефектолог, логопед или андрагог), но на практика това рядко се реализира. В момента с разпоредбите за основно образование се определя, че в училище, което има по-малко от 15 класа, може да се назначи един експертен сътрудник на половин работен ден, от 16 до 23 класа – един експертен сътрудник на пълен работен ден, от 24 до 31 класа – един и половина експертни сътрудници, от 32 до 39 класа – двама експертни сътрудници и т.н. (Pravilnik o kriterijumima i standardima..., 2016). Подобни са и нормативите за средно образование.

11.2. Изисквания за заемане на длъжността

В детска градина и училище на длъжност експертен сътрудник – педагог или психолог, може да се назначават лица с магистърска степен в областта на педагогиката или психологията и ако от психологическите, педагогическите и методическите дисциплини имат най-малко 30 кредита (най-малко по 6 от всяка от тези области) и 6 кредита от професионална практика. Директорът на училището решава кой експертен профил да назначи на длъжност експертен сътрудник. Експертните сътрудници трябва да имат разрешително за работа, което получават след като

вземат изпит за лиценз, което трябва да направят в период от максимум две години след назначаване на работа.

11.3. Роля на експертните сътрудници

Правилникът за работата на експертните сътрудници (Pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika, 2012) определя ключовите области, както и дейностите в рамките на всяка област. Тези области са: (1) планиране и програмиране на образователно-възпитателната работа; (2) проследяване и оценяване на образователно-възпитателната работа; (3) работа с възпитатели и учители; (4) работа с деца/ученици; (5) работа с родители; (6) работа с директор и експертни сътрудници; (7) работа в експертни органи и екипи; (8) сътрудничество с компетентни институции, организации, сдружения и местно самоуправление; (9) водене на документация, подготовка за работа и професионално усъвършенстване. Докато тези области на работа са еднакви за всички профили експертни сътрудници (педагози, психолози, логопеди, дефектолози, социални работници и др.), отделните дейности в рамките на тези области в по-голяма или по-малка степен се различават между експертните профили. Най-голямо съвпадение има в дейностите на педагози и психолози.

11.4. Функции на експертните сътрудници

В рамките на посочените 9 области има общо 101 дейности, които попадат в приложното поле на педагога, и 83 дейности, които извършва психологът. Ключовите функции на експертния сътрудник са:

- съветническа и консултативна функция – експертният сътрудник предоставя помощ и подкрепа:
 - на ученици (в забелязване и преодоляване на трудности в ученето и поведението и постигане на качествени социални отношения; за развитие на индивидуалния потенциал; при вземане на решения за бъдещо обучение и професия; при организиране и участие в училищни дейности);
 - на учители (в планиране, изпълнение и оценка на тяхната работа; при прилагане на различни методи и форми на работа в преподаването; при развитие на успешна комуникация с ученици и родители; при професионално развитие и др.);
 - на родители (при упражняване на възпитателната функция на семейството; при сблъсък със затруднения и проблеми, които техните деца имат в развитието, ученето и поведението; при участие на родителите в училищната работа и др.);
- аналитична функция – експертният сътрудник следи и анализира: развитието и напредъка на учениците; реализирането на учебните и извънкласните дейности; причините за трудностите, които възникват в училищната работа; ефектите от иновационните дейности и проекти; прилагането на индивидуален образователен

- план; условията за осъществяване на училищната работа; нуждите на ученици, родители, местна среда и т.н.;
- развойна функция – експертният сътрудник реализира: мерки и действия за осигуряване на оптимални условия за индивидуално развитие и за удовлетворяване на потребностите на учениците; мерки и дейности за подобряване на училищната работа; изследователски дейности в училищната среда с цел по-добро разбиране и усъвършенстване на практиката и т.н.

11.5. Взаимодействие

В горесцитираните правилници и в професионалната литература се подчертава, че е необходимо експертните сътрудници да осъществяват своята дейност в сътрудничество и развиване на партньорски отношения с членовете на училищния колектив и местната общност (Hebib, 2014). Работата в сътрудничество се счита за предпоставка, начин и резултат от дейността на експертните сътрудници.

11.6. Статистика

Въз основа на достъпните статистически данни не е възможно да се определи съотношението между експертните профили на длъжност експертен сътрудник в Сърбия. Предишни данни показват, че през 2009/2010 учебна година има назначени 2417 експертни сътрудници в общо 3512 училища (Pešikan и др., 2012), като тук се включват не само централните училища, но и техните местни филиали, които най-често са четиригодишни. Когато се разглеждат само цялостните осемгодишни основни училища, излиза, че в 1468 училища работят 2345 експертни сътрудници, което означава, че всички осемгодишни училища имат поне един експертен сътрудник, а повечето от тях имат двама.

Източници

Hebib, E. (2014). Dimenzije uloge školskog pedagoga. *Nastava i vaspitanje*, Vol. 63, No. 2, 337-350.

Pešikan, A., Ivić, I. i Jankov, R. (2012). *Osnovni resursi u preduniverzitetskom obrazovanju u Srbiji*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Pravilnik o kriterijumima i standardima za finansiranje ustanove koja obavlja delatnost osnovnog obrazovanja i vaspitanja (2016). *Službeni glasnik RS*, br. 73/16.

Pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika (2012). *Službeni glasnik - Prosvetni glasnik*, br. 5/2012.

Trnavac, N. (1996). *Pedagog u školi*. Učiteljski fakultet u Beogradu.

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2017). *Službeni glasnik RS*, br. 88/2017.

12. Експертните сътрудници в Хърватия

12.1. Нормативна рамка

Назначаването на училищни педагози и психолози в Хърватия, наречени експертни сътрудници, започва преди шест десетилетия. Тяхната роля в основното училище за пръв път се регламентира през 1964 г., а няколко години по-късно се приемат ориентировъчни работни програми за професията педагог и психолог (Staničić, 2005). Днес въпросите, свързани с целите и задачите на дейността на експертните сътрудници, на необходимите квалификации и критерии за определяне на броя на експертните сътрудници в училище и т.н. се регулират от различни нормативни документи. През последните петнадесет години са налице инициативи за приемане на документ с изцяло разработена „концепция за развитие на педагогическата дейност на експертните сътрудници“, но това все още не е направено.

Експертните сътрудници в училище се считат за професионално квалифицирани лица, които предоставят помощ в преподавателската и учебната работа (Državni pedagoški standard osnovnoškolskog..., 2008) чрез осъществяване на пряка образователно-възпитателна работа с ученици, както и чрез извършване на професионално-развойни и координационни дейности (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008).

Като експертни сътрудници в основно и средно училище могат да работят педагог, психолог, специалист с обучително-рехабилитационен профил и библиотекар. Според приетите стандарти в училище, което има 180 ученици, се назначават на работа двама експертни сътрудници, единият от които трябва да бъде педагог, в училище с повече от 180 и по-малко от 500 ученици се назначават на работа трима експертни сътрудници, а в училище с повече от 500 ученици се назначават на работа четирима експертни сътрудници. Ако в едно основно училище има от 15 до 20 ученици със затруднения в развитието или с поведенчески проблеми, съответно в едно средно училище има повече от 20 такива ученици, които се обучават по специални програми, тогава директорите имат право да назначат на работа професионален сътрудник с обучително-рехабилитационен профил (логопед, социален педагог, специалист по обучителна рехабилитация). Според нуждите си училището може да назначи и по-голям брой експертни сътрудници, ако местната общност или друго юридическо лице осигури тяхното финансиране (Državni pedagoški standard osnovnoškolskog..., 2008; Državni pedagoški standard srednjoškolskog..., 2008).

12.2. Изисквания за заемане на длъжността

На длъжност експертен сътрудник в детска градина и училище може да се назначи лице, което е завършило магистратура от съответния вид

и има педагогически компетентности (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008; Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 1997). Експертните сътрудници в детска градина и училище трябва да са положили професионален изпит, който трябва да преминат в срок от една година след изтичане на стажа.

12.3. Роля на експертните сътрудници

Основната роля на експертните сътрудници е да насърчават, насочват развитието и развиват образователно-възпитателната дейност в детската градина и училището въз основа на професионални знания и в съответствие с потребностите на обществото и личността на детето/ученика. Дейността на експертните сътрудници в училище включва директна работа с ученици, сътрудничество с родители, учители и институции, участие в изготвянето на учебни програми и годишната програма за работа на училището, анализ на образователно-възпитателната работа на училището, осъществяване на превантивни програми, идентификация и проследяване на ученици със специални нужди, подпомагане на професионалната ориентация и др. (Pravilnik..., 2014). Въпреки че дейностите на психолога и педагога в училище до голяма степен са сходни, би могло да се каже, че акцентът в работата на училищния психолог е в предоставяне на експертна помощ на учениците с цел насърчаване на тяхното индивидуално развитие, докато работата на училищния педагог се фокусира предимно върху изпълнение и подобряване на преподавателската и учебната работа.

12.4. Функции на експертните сътрудници

В документа, който съдържа предложение на концепция за развитие на педагогическата дейност на експертните сътрудници в Хърватия, се отделят следните функции (Jurčić и др., 2001):

- оперативна (директна работа по подготовка и осъществяване на образователно-възпитателна дейност);
- изследователско-аналитична (проследяване на образователно-възпитателния процес в училище, което предполага оценка на качеството на работата на институцията и нейното подобряване);
- информативна (предоставяне на информация на участниците в училищната дейност в съответствие с техните потребности);
- инструктираща (даване на съвети, инструкции, предлагане на решения на ученици, родители, учители, директор и др.);
- консултантска (работа по специфични проблеми, свързани с развитието на учениците и професионалните потребности на учителите);
- изследователска (придобиване на знания относно иновации, които ще допринесат за развитието на учениците, работата на учителите и функционирането на институцията като цяло);

- нормативна (разработване на подходящи норми, процедури и протоколи за експертно и качествено изпълнение на работните задачи и обмяна на опит).

12.5. Взаимодействие

Смята се, че експертният сътрудник в училище изпълнява своите функции чрез интердисциплинарен подход и екипна работа с всички участници в училищната работа и с помощта на институциите извън училище (Staničić, 2005).

12.6. Статистика

Официалните статистически данни за основните и средните училища отчитат общия брой експертни сътрудници, но не и тяхната структура по експертни профили. Данните за 2015/2016 г. показват, че в 2049 основни училища (862 централни училища и 1187 филиали на училища) работят 2289 експертни сътрудници (Državni zavod za statistiku, 2017).

Източници

Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). Narodne novine, br. 63/08, br. 90/10.

Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). Narodne novine, br. 63/08, br. 90/10.

Državni zavod za statistiku (2017). Osnovne škole: kraj šk. g. 2015./2016. i početak šk. g. 2016./2017. Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S. i Vrgoč, H. (2001). Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika – prijedlog. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.

Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (2014). Narodne novine, br. 34/14.

Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. Pedagogijska istraživanja, Vol. 2, No. 1, 35- 47.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008). Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14 - RUSRH, 152/14 i 7/17.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (1997). Narodne novine, br. 10/97, 107/07 i 94/13.

13. Сравнение

13.1. Нормативна рамка

В пет от страните, включени в изследването – България, Македония, Словения, Сърбия, Хърватия – управлението на училищните системи е централизирано. В другите седем страни – Австрия, Дания, Ирландия, Малта, Обединено кралство, Русия, САЩ – управлението на училищните системи е децентрализирано.

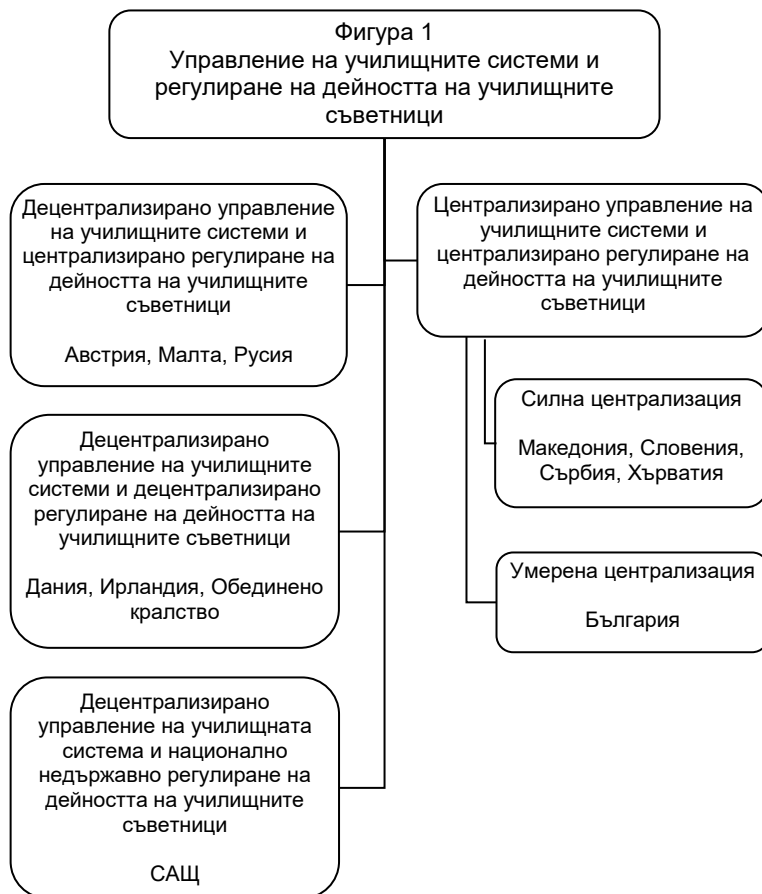
В страните с централизирано управление дейността на училищните съветници се регулира чрез нормативни актове (закони, инструкции, заповеди, правилници). Законите за образование дават общите насоки за дейността на училищните съветници, а конкретното съдържание на тяхната работа се определя чрез инструкции, заповеди и правилници.

Съществува разлика в степента на централизация, упражнявана върху работата на училищните съветници. В Македония, Словения, Сърбия и Хърватия се прилага силна централизация, докато в България има някои елементи на децентрализация. Силната централизация означава, че длъжностната характеристика на училищните съветници се определя на централно (най-често министерско) ниво, а в България длъжностните характеристики на училищните (педагогическите в България) съветници се изготвят от ръководствата на училищата, което дава възможности за децентрализирани решения.

Страните с децентрализирано управление на училищните системи може да бъдат разделени на три групи по отношение на държавната намеса/регулация в работата на училищните съветници.

- Страни с децентрализирано управление на училищните системи и централизирано регулиране на дейността на училищните съветници. Такива страни са Австрия, Малта и Русия. В Австрия централизираното регулиране се осъществява от Федералното министерство на образованието, в Малта се реализира от Директорат за образователни услуги към образователното министерство, а в Русия се осъществява от Министерството на образованието на Руската федерация.
- Страни с децентрализирано управление на училищните системи и децентрализирано регулиране на дейността на училищните съветници. Такива страни са Дания, Ирландия и Обединеното кралство. И в трите страни министерствата на образованието издават документи относно дейността на училищните съветници, които обаче имат предимно рамков характер, съдържат общи насоки и препоръки, а конкретната регулация е отговорност на общините и местните образователни власти. В Ирландия има национален център, а в Обединеното кралство функционира национална асоциация на училищните съветници, като тези организации са отговорни за акредитацията и повишаването на квалификацията.

- Страна с децентрализирано управление на училищната система и национално недържавно регулиране на дейността на училищните съветници. Такава страна е САЩ. Там има национална асоциация, която без да е държавен орган, изпълнява национални регулиращи функции и прилага национален модел, който всички училищни съветници в САЩ задължително следват.

13.2. Изисквания за заемане на длъжността

По отношение на академичната степен, която трябва да притежава кандидатът за заемане на длъжност училищен съветник, 12-те страни в изследването може да бъдат групирани по следния начин:

- Страни, в които на тази длъжност се назначават кандидати както с бакалавърска, така и с магистърска степен. Такива страни са Австрия, България, Дания, Македония, Обединеното кралство, Русия. Тук може да се включат и САЩ, където за назначаване на длъжност училищен съветник в 45 щата се изисква магистърска степен, а в 5 щата се допуска назначаване с бакалавърска степен.
- Страни, в които кандидатите задължително трябва да имат магистърска степен. Такива страни са Ирландия, Малта, Словения, Сърбия, Хърватия.

По отношение на изискването за специализирана (допълнителна) квалификация за училищен съветник страните се разделят на две групи:

- Страни, в които кандидатите за училищни съветници освен необходимата диплома за висше образование, трябва да имат и специализирана квалификация за училищни съветници. Такива страни са Австрия, Дания, Ирландия, Малта, Обединеното кралство, САЩ. Прилагат се различни модели за получаване на квалификация за училищни съветници – следдипломни курсове, специализирани курсове в рамките на бакалавърските програми, магистърски програми.
- Страни, в които не се изисква специализирана квалификация за училищни съветници. Такива страни са България, Македония, Русия (освен в случаите, когато кандидатът има педагогическа специалност), Словения, Сърбия, Хърватия.

По отношение на изискването за лицензиране (среща се още като сертифициране, акредитиране) на училищните съветници страните се разделят на две групи:

- Страни, в които няма лицензиране. Така е в Австрия, България, Дания, Македония, Малта, Русия, Словения, Сърбия, Хърватия.
- Страни, в които училищните съветници трябва да преминат през лицензиране. Такива страни са Ирландия, Обединеното кралство, САЩ.

Тук трябва да се направят следните пояснения:

- 1) Лицензирането е процедура за получаване на правоспособност за училищен съветник от лица, които вече имат бакалавърска или магистърска степен, и не трябва да се отъждествява с изпитите в края на следването, в края на стажове и при завършване на квалификационни курсове.
- 2) Лицензирането понякога е обвързано с определен брой години работа като нелицензиран училищен съветник преди явяване на изпит/и за лиценз.

По отношение на завършената специалност, която се изисква да имат кандидатите, страните може да бъдат групирани така:

- Страни, в които кандидатите трябва да имат завършена педагогическа специалност. Така е в Австрия, Ирландия и Малта. Тук може да се включат и САЩ, където кандидатите трябва да са завършили магистърска програма за училищен съветник, която най-често е към педагогически/образователни специалности.
- Страни, в които кандидатите трябва да са завършили психология; може и педагогика с допълнителна квалификация по психология. Така е в Обединеното кралство и Русия.
- Страни, в които кандидатите трябва да имат педагогическа или психологическа специалност според профила на длъжността. Така е в Дания, Македония, Словения, Сърбия и Хърватия, където експертните сътрудници са с различни профили. България може да се включи в тази група, защото кандидатите за училищни (педагогически) съветници трябва да имат висше образование по педагогика или психология.

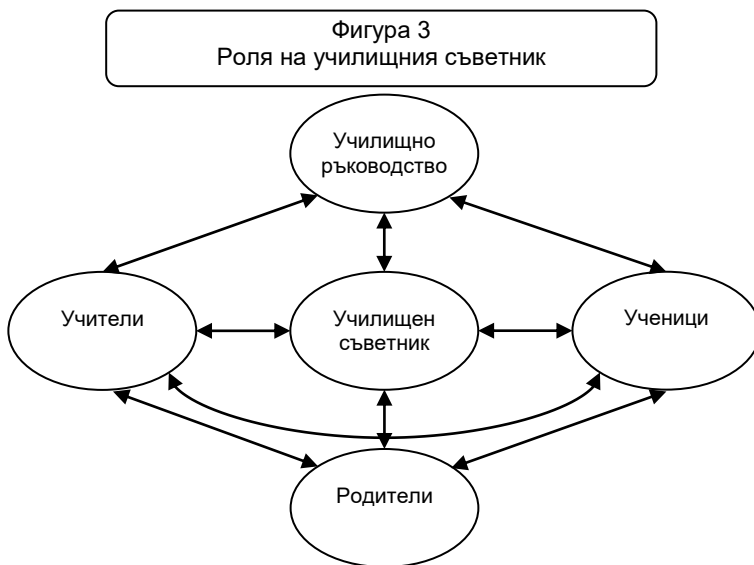
13.3. Роля на училищния съветник

Ролята на училищния съветник има много общи характеристики във всички страни. Може да се каже, че ролята на училищния съветник, без значение за коя страна става въпрос, обикновено включва:

- решаване на конфликти между учители и ученици;
- действия за предпазване на ученици от отпадане от училище;
- съветване на ученици, родители и учители;
- подпомагане на организационната и учебната работа в училище;
- оказване помощ на учениците да определят своите възможности, способности, интереси;
- подпомагане на учениците в тяхното психическо, образователно и социално развитие и в кариерното им ориентиране;
- оказване на съдействие на членовете на педагогическия състав и училищното ръководство;
- водене на документация и професионално усъвършенстване.

Училищният съветник е специалистът, към когото първо се обръщат ученици, родители и учители, и който взема решение какви стъпки да се направят за разрешаване на проблема или за оказване на подкрепа.

В най-общ план ролята на училищния съветник е да подпомага решаването на педагогически, психологически и социални проблеми. Най-често срещаните фрази, които символизират ролята на училищния съветник в САЩ, са, че той е: адвокат на учениците; агент на промяната; лидер в дейностите за подкрепа на учениците.

13.4. Функции на училищния съветник

Сравнителният преглед на функциите на училищния съветник в 12-те страни, включени в изследването, показва следните функции, които са общи за всички или за повечето страни:

- диагностична функция – диагностициране на входно ниво, на психически, учебни и социални затруднения у ученици, на ученици със специфични образователни проблеми, на надарени ученици;
- информационна функция – предоставяне на информация на участниците в училищната дейност в съответствие с техните потребности;
- подпомагаща функция – подпомагане на психическото развитие на учениците;
- съветническа/консултантска функция – работа с ученици, родители, учители и училищно ръководство, която се провежда в индивидуална или групова форма;
- ориентираща функция – насочване на ученици към най-подходящите за тях варианти за продължаване на образованието, професионална квалификация или реализиране на пазара на труда;
- превантивна функция – предпазване на ученици от напускане на училище, както и от възможни рискове;
- коригираща функция – работа с ученици, нуждаещи се от допълнителна подкрепа, в координация с учители или други специалисти;
- посредническа функция – при разрешаване на конфликти между ученици, учители, родители и училищно ръководство;
- оценъчна функция – проследяване на процесите в училище и оценка на качеството на работата;
- развойна функция – предлагане на мерки за оптимизиране на условията на работа в училище;
- изследователска функция – придобиване на знания за промени, добри практики и иновации за повишаване на качеството на работата в училище;
- нормативна функция – разработване на подходящи инструменти за експертно и качествено изпълнение на работните задачи.

Тук се налагат две уточнения. Първо, това очертаване на функциите е доста условно. Тези функции са извадка от документите в отделните страни. Някои частично се покриват, други може да се приемат за част от дадена функция, дори всичките може да се групират в три-четири главни функции. Но не това е целта. Важното тук е да се очертаят широките параметри на дейността на училищния съветник.

Второ, в повечето страни в дейността на училищния съветник се забелязва определен приоритет, без значение как е формулиран – като функция, задача, насока. Например, в Австрия приоритет в дейността на училищния съветник е информиране на учениците за възможностите за

избор на по-нататъшно образование, професия, кариера и др.; в Дания – създаване на приобщаваща среда за всеки ученик; в Ирландия – подпомагане на учениците в избора на учебни програми; в Македония – съветническа работа с родители; в Малта – координиране на действията на всички лица, участващи в училищното съветване; в Русия – внимание върху дезадаптацията; в Обединеното кралство – грижа за психическото здраве на учениците (независимо, че за това там се грижат и училищни психотерапевти). В САЩ приоритетите са различни, тъй като училищните съветници са специализирани за начални, средни и горни училища, като акцентът в горните училища е изграждане на учебни и кариерни планове.

13.5. Взаимодействие

Във всички 12 страни, включени в изследването, се отчита, че за да извършва успешно своята дейност, училищният съветник трябва да взаимодейства с ученици, учители, родители, училищно ръководство, общински и държавни институции, неправителствени организации, други

училищни и извънучилищни специалисти (социален работник, логопед, психолог, психиатър, лекар), служби за детска и младежка помощ, центрове за професионална информация, съдебни органи за малолетни и непълнолетни правонарушители.

В някои страни, като Ирландия, Обединеното кралство, САЩ, от училищните съветници се очаква да взаимодействат и с координатори за прием във висши училища, местни енорийски свещеници, представители на местния бизнес. В Малта пък се изисква координация със службите за подкрепа на бременни и майки в ученическа възраст. Специфично за Обединеното кралство е взаимодействието между училищния съветник и вътрешноучилищната пасторална система.

Фигура 5
Взаимодействие на училищния съветник

13.6. Статистика

На основата на наличните статистически данни за отделните страни може обобщено да се каже, че в повечето страни (Австрия, Дания, Ирландия, Македония, Малта, Русия, САЩ, Словения, Сърбия, Хърватия) всяко училище според големината си има един или няколко училищни съветници или ползва услугите на училищни съветници,

позиционирани извън училището. Страни, в които по официални данни има училища без училищни съветници, са България и Обединеното кралство (виж 2.6 и 7.6).

Относно стандарта (брой ученици в училище), изискващ назначаване на училищен съветник, може да се каже, че той варира между 250 и 500 ученици.

САЩ са лидери в това отношение – стандартът, който се препоръчва от Американската асоциация на училищните съветници и който масово се прилага в САЩ, е на всеки 250 ученици да се назначава един училищен съветник. В Малта стандартът е 300 ученици, но той касае назначаването на учител наставник, който е по-ниска длъжност от училищен съветник. В Ирландия училищата с до 500 ученици трябва да имат поне един училищен съветник, а в училищата с над 500 ученици на всеки 250 ученици се назначава един съветник. В България, Русия и други страни изискването е на 500 ученици да има един такъв специалист. Но в България Министерството на образованието и науката декларира, че ще намали този брой на 400 ученици.

Заключение

Това е, накратко представена, дейността на училищния съветник в 12 страни. Във всяка една страна се декларира (в правилници, наредби, заповеди, насоки, научни публикации), че училищният съветник има все по-значителна роля в съвременното развитие на образованието.

Причините за това са от различен характер, като тук може да се посочат само някои от най-често срещаните: увеличаване на броя на учениците със специални образователни потребности; засилване на агресията в училище; употреба на алкохол и наркотици сред учениците; високи изисквания от страна на родителите, на които училището често пъти не може да отговори; почти ежедневни конфликти между ученици и учители и между родители и учители; проблеми в семейството, които почти винаги се отразяват на поведението и учебните резултати на ученика; висок процент на ученици, напускащи училище (това явление се среща само в някои страни); увеличаване на броя на учениците, чийто семеен език е различен от официалния и др.

Ролята на училищния съветник е да бъде специалистът, който оказва подкрепа в психическото, учебното и социалното развитие на ученика, да се стреми да разрешава конфликти между всички лица, участващи в училищния живот, да оказва помощ на ученици при възникване на личностни проблеми, да съветва ученици, родители, учители и училищно ръководство, да бъде координатор на различни дейности в училище.

Ясно е, че училищният съветник е мултифункционален специалист. Широката гама от функции (виж 13.4) показва разнообразния спектър от проблеми, които училищният съветник трябва да разрешава.

Най-висок престиж училищният съветник има в САЩ. Там тази длъжност се приема за една от най-важните в педагогическия състав и с решаваща роля в подпомагането на учениците да станат продуктивни и успешно реализиращи се възрастни.

При подробен преглед на документи в отделните страни (правилници, насоки, длъжностни характеристики, модели), както и на училищни онлайн форуми за мнения, се вижда, че от училищния съветник се очаква да е: активен, вдъхновяващ, гъвкав, дискретен, етичен, забавен, загрижен, изследващ, компетентен, комплексен, креативен, любезен, мотивиращ, мултифункционален, наблюдателен, насочващ, научаващ, обективен, обучаващ, общителен, опитен, оригинален, откровен, оценяващ, планиращ, подкрепящ, позитивен, полезен, разбиращ, разнообразен, социален, справедлив, толерантен, точен, търпелив, уверен, умерен, усмихнат, чувствителен.

Приложение: Данни за 12-те страни

Таблица 1: Наименование на длъжността

Страна	Наименование на длъжността
1. Австрия	Schüler- und Bildungsberater
2. България	Педагогически съветник
3. Дания	Psykologer / Konsulenter / Uddannelsesvejleder
4. Ирландия	Guidance counsellor
5. Македония	Стручен соработник
6. Малта	School counsellor
7. Обединено кралство	School counsellor
8. Русия	Педагог-психолог
9. Словения	Svetovalni delavec
10. Съединени американски щати	School counselor
11. Сърбия	Стручни сарадник
12. Хърватия	Stručni suradnik

Таблица 2: Управление на училищната система

Страна	Управление на училищната система
1. Австрия	Децентрализация
2. България	Централизация
3. Дания	Децентрализация
4. Ирландия	Децентрализация
5. Македония	Централизация
6. Малта	Децентрализация
7. Обединено кралство	Децентрализация
8. Русия	Децентрализация
9. Словения	Централизация
10. Съединени американски щати	Децентрализация
11. Сърбия	Централизация
12. Хърватия	Централизация

Източник за съставяне на Таблица 2:

Попов, Н. (2014). Сравнително образование. Учебник. София: Българско дружество по сравнително образование.

Таблица 3: Възраст за постъпване в училище

Страна	Възраст за постъпване в училище
1. Австрия	6
2. България	7
3. Дания	6
4. Ирландия	4
5. Македония	6 (5 год. и 8 мес.)
6. Малта	5
7. Обединено кралство	
• Англия / Уелс / Шотландия	5
• Северна Ирландия	4
8. Русия	6 / 7
9. Словения	6
10. Съединени американски щати	5 / 6 / 7
11. Сърбия	6-7 (6 год. и 6 мес.)
12. Хърватия	6-7 (6 год. и 6 мес.)

Източници за съставяне на Таблицы 3 и 4:

European Commission/EACEA/Eurydice (2017). Compulsory Education in Europe – 2017/18. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice (2017). The Structure of the European Education Systems 2017/18: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Попов, Н. (2014). Сравнително образование. Учебник. София: Българско дружество по сравнително образование.

Таблица 4: Структура на училищната система

Страна	Начално образование ISCED 1	Средно образование – долна степен ISCED 2	Средно образование – горна степен ISCED 3	Задължително училищно образование	Структурен вариант
1. Австрия	4	4	4/5	9	4+4+4/5
2. България	7 (4+3)		5	До 16 г. възраст	7+5
3. Дания	10 (7+3)		3	10	10+3
4. Ирландия	8	3	3/4	10	8+3+3/4
5. Македония	9 (6+3)		3/4	12/13	9+3/4
6. Малта	6	5	2	11	6+5+2
7. Обединено кралство					
• Англия / Уелс	6 (2+4)	3	4 (2+2)	11	6+3+4
• Шотландия	7	4	2	11	7+4+2
• Северна Ирландия	7 (2+2+3)	3	4 (2+2)	12	7+3+4
8. Русия	4	5	2/3	11	4+5+2/3
9. Словения	9 (6+3)		3/4	9	9+3/4
10. Съединени американски щати	6	3	3	10/11/12	6+3+3
	4	4	4		4+4+4
	8		4		8+4
	6	6			6+6
11. Сърбия	8 (4+4)		3/4	8	8+3/4
12. Хърватия	8 (4+4)		3/4	8	8+3/4

За авторите

Професор д.п.н. д-р Николай Борисов Попов

Роден е през 1960 г. в София. Завършва педагогика и философия в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ през 1986 г.

Научната и преподавателската му дейност е посветена изцяло на историята, теорията, методологията и практиката на сравнителното образование. Изследва и сравнява образователни системи в близо 100 страни от всички континенти.

Има две докторски степени: Доктор по педагогика (1990) и Доктор на педагогическите науки (2002). На 39-годишна възраст става доцент, а на 44 години е избран за професор. Автор е на над 130 научни публикации, от които 18 книги. Научен редактор е на 19 сборници с научни доклади на английски език. Негови материали са публикувани в България, Австрия, Италия, Германия, Унгария, Русия, Гърция, Великобритания, САЩ, Бразилия, Хонг Конг.

Николай Попов е професор по сравнително образование в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

Професор д-р Вера Спасенович

Родена е през 1967 г. в Белград. Получава докторска степен в Департамента по педагогика и андрагогия към Философски факултет на Университета в Белград през 2006 г.

Областите на нейния научен и изследователски интерес са теория и практика на училищното образование, сравнително изследване на училищни системи и на тенденциите в развитието на училищни системи. Автор е на 2 книги и над 100 статии в списания, монографии, сборници. Има изнесени редица доклади на национални и международни конференции.

Вера Спасенович е асоцииран професор в Департамента по педагогика и андрагогия към Философски факултет на Университета в Белград. Преподава и в трите нива на обучение в рамките на предметна област Училищна педагогика следните дисциплини: Училищна педагогика, Сравнителна педагогика, Педагогическо съветване, Насоки в развитието на училищни системи.